

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

5/3
maart
1996

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKER

bijen

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357
Jaargang 5, nummer 3, maart 1996

Uitgegeven door de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofdredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer, A. M. Kuypers, M. Schyns en W. Wieleman.

Vaste medewerkers W. Bohlmeijer-Mans, M.J. van Iersel, N. de Jong, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom

Telefoon 0317 42 24 22

Telefax 0317 42 41 80

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013 583 63 50

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 1088813

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand (de juli- en augustus nummers worden gecombineerd).

Oplage 10.000

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod': f20,00 per 20 woorden, elk extra woord f0,50

Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding. Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak

Grafisch Atelier Wageningen

Druk

Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Bij de voorplaat: Een behangersbij (*Megachile centuncularis*), maakt een nest in een bloembak via een gaatje dat voor afwatering bestemd is, gefotografeerd in Leiden.
Foto Arjen Neve.

Van de redactie

Het hommelpject, gestart in 1995, gaat gewoon verder. Nu, begin maart kunnen de eerste gemerkte koninginnen al weer rondvliegen. Hierover meer in het hoofdartikel door Hayo Velthuis, Marie José Duchateau en Janine Mariën. De meesten van ons zijn tegen het kappen van het oerwoud, maar wat gebeurt er allemaal in onze achtertuin? Een interessant artikel van M. Arnst over biodiversiteit onder honingbijen. Ik geloof niet in aardstralen maar toch weer een stukje hierover. Zouden ze dan toch bestaan? Hier en daar, niet alleen in dit nummer, proef ik dat wij, imkers in Nederland, langzaam uit ons schulpje aan het kruipen zijn. Volgens mij is de tijd rijp om eens aan de rest van Nederland duidelijk te maken dat bijen een enorme natuurwaarde hebben. Onder die pakweg 10.000 imkers in Nederland zullen er toch altijd een paar zijn die de koppen bij elkaar steken en met een goed doordachte campagne hier landelijk aandacht voor gaan vragen. Hommels zijn hartstikke leuk, maar volgens mij is het tijd voor **Het Bijenproject!**

Martin Schyns

Inhoud

Jacht op hommels geopend	Hayo Velthuis e.a.	67
Imkerpraktijken: Voorjaarsontwikkeling M.J. van Iersel		70
Bijeenkomst Carnicavereniging Oost-Nederland		71
Bij en plant in beeld	Arjen Neve	72
Van imker tot imker	Ko Zoet	74
Nieuws van de Ambrosiushoeve		
<i>Natuurbraak</i>	Christ Smeekens	76
Toezichhoudend imkers in de polder	Ab Kuypers	77
Snippers	Wilma Bohlmeijer-Mans	80
Video Jeugdcurcus Imkeren		81
Proeven met nestkastje voor hommels ..	Hayo Velthuis	81
De lezer schrijft		
<i>Grijs</i>	Nerine Iken	82
<i>Biologische verscheidenheid</i>	M. Arnst	82
<i>Wintersterfte en aardstralen</i>	B. Kers	83
Een bijenstand in Parijs	Peter Bohlmeijer	84
Studiedag ABTB-imkers		84
Waarom gaat honing gisten?	Ab Kuypers	85
Foto van de maand		86
Recensie Friedrich Pohl	Catherine Reker	87
Cursus biotechnische bestrijding 1995 ..	Joop Beetsma	88
Cursus biotechnische bestrijding 1996		89
Verenigingsnieuws NCB		
<i>Van de Bestuurstafel</i>	Jan Beekman	90
<i>Ambrosiusviering 1995</i>	mw. A. v.d. Linden	90
Verenigingsnieuws VBBN		
<i>Uit de PC van de voorzitter</i>	Dick Vunderink	91
Familieberichten		92
Kalender, cursussen		93
Vraag en aanbod		95

De jacht op gemerkte hommels is weer geopend

Hayo H.W. Velthuis, Marie José Duchateau en Janine Mariën, *Vergelijkende Fysiologie, Universiteit Utrecht*

De afgelopen zomer werd ons onderzoek naar de voortplantingsbiologie van onze aardhommel, *Bombus terrestris*, via de dagbladen, radio en TV in het zonnetje gezet. In dit artikel willen we daarvan wat meer vertellen.

Hommelteelt

Op onze afdeling doen we al jaren onderzoek naar de biologie van hommels en leveren daarmee een bijdrage aan de commerciële kweek van deze sociale insecten ten behoeve van bestuiving in de kas. Hommels worden vooral ingezet bij de teelt van tomaten, maar ook bij een aantal andere kascultures. Het is intussen bij een breed publiek bekend dat deze bestuiving door hommels allerlei voordelen heeft boven de vroeger gebruikte bestuiving via het tweemaal per week trillen van de gehele plant of, zoals in sommige landen nog steeds gebeurt, via het bespuiten van de bloemen met hormonen. De hommels bezoeken op het juiste moment de bloemen, die daardoor met voldoende stuifmeel worden bestoven. Deze bloemen leveren eerste kwaliteit vruchten op, die dan ook beste prijzen maken op de veiling. Vooral dat laatste was een stimulans voor de tuinders in Nederland, België en Frankrijk om massaal over te stappen op deze nieuwe techniek. Voor de consument ligt het voordeel vooral in de betere smaak (de tomaten zijn geuriger en zoeter) en in het minder gebruik van insecticiden; hommelsbestuiving laat zich daarmee nu eenmaal moeilijk combineren. De tuinders moesten overschakelen op biologische bestrijdingsmethoden van de plagen, die in het gewas kunnen optreden.

In de beginjaren van het commerciële kweken werden de koninginnen in de natuur gevangen. Niet alleen in Nederland, maar vooral in de landen langs de Middellandse Zee, werden enorme aantallen koninginnen verzameld. Dat leidde natuurlijk tot protesten. Gelukkig waren er op laboratoriumschaal al methoden ontwikkeld om met de zelfgekweekte mannetjes de zelf gekweekte koninginnen te bevruchten. Deze methoden werden geschikt gemaakt om op een commercieel interessante wijze met het eigen materiaal voort te kweken, zodat nu veruit het grootste deel van

de benodigde koninginnen op het eigen bedrijf worden voortgebracht.

In de natuur

In de natuur vliegen de mannetjes van de aardhommel, zodra ze volwassen zijn geworden, uit het nest om er nooit meer terug te keren. Wanneer ze een dag of tien oud zijn worden ze geslachtsrijp. De mannetjes zetten in een grillig gevormde cirkel van tientallen meters doorsnee geurmerken af op bloemen,

takjes en stenen. Gedurende een paar weken vliegen ze deze vaste route vele malen per dag langs. Regelmatig verversen ze hun geurmerken. Tussen het baantjestrekken door bezoeken ze bloemen om weer energie bij te tanken. De vliegbanen van verschillende mannetjes kunnen elkaar overlappen, waarbij ze vaak dezelfde plaatsen gebruiken voor het afzetten van hun geuren. Deze geurplekken dienen er voor om langsvliegende koninginnen aan te trekken.

Een jonge koningin blijft de eerste dagen van haar leven in het nest, eet zoveel ze kan en gaat pas na een dag of vijf naar buiten wanneer ze geslachtsrijp is geworden. Ook zij komt daarna niet meer terug naar de kolonie. Ze gaat op zoek naar de geurmerken van een mannetje. Bij een gevonden geurmerk gaat ze zitten wachten op het mannetje dat langs zijn baan vliegt. De ontmoeting leidt meteen tot de paring, die 15-20 minuten duurt. Mannetjes gaan niet dood na die

paring, maar blijven hun baantje vliegen in de hoop weer een jonge koningin op hun baan aan te treffen. Koninginnen van de aardhommel paren slechts éénmaal in hun leven. Na de paring gaan ze meteen op zoek naar een winterslaapplaats.

Onderzoek

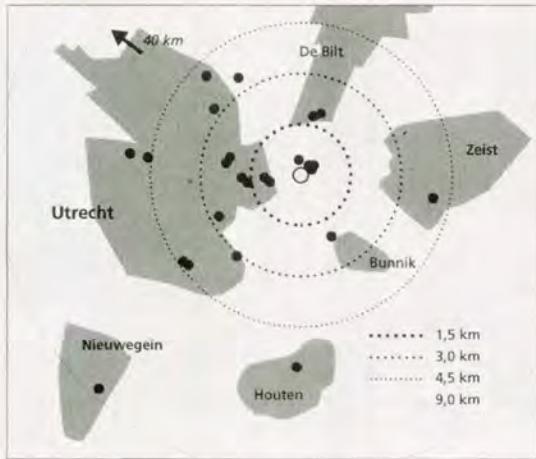
Eén van de belangrijke vragen die we rond deze paring kunnen stellen is hoe de hommels het klaarspelen om inteelt te vermijden. Inteelt treedt bijvoorbeeld op als een broer-zus paring heeft plaatsgevonden. Bij honingbijen leidt inteelt tot het optreden van een 'hagelschot broednest', dat wil zeggen dat veel jonge larfjes een vroegtijdige dood sterven en dat van het oorspronkelijke, mooi aaneengesloten legsel van de koningin niet veel overblijft. Het nadelige effect van

beïnvloed door het geringere aantal werksters.

Het gekke is nu, dat je in de natuur vrijwel geen bevruchte koninginnen vangt die later, in het laboratorium een volkje met diploïde darren opleveren. Van 125 koninginnen, gevangen in het Gimborn Arboretum te Doorn, was er slechts één die een kolonie produceerde met diploïde darren in haar broed. Op de een of andere manier lijken ze broer-zuster en neef-nicht paringen uit de weg te kunnen gaan. Maar hoe?

Een mogelijkheid is, dat de jonge mannetjes, in de tijd tussen het verlaten van het nest en het beginnen aan een vliegbaan, ver van huis raken. Er zit immers zo'n anderhalve week tussen. Toen we dan ook deze zomer grote aantallen mannetjes en koninginnen overhielden in onze hommelmweek, besloten we ze met verfstippen te merken en ze daarna los te laten. Via de persdienst van de universiteit werd het bericht verspreid, in de hoop dat lokale kranten en advertentiebladen er aandacht aan zouden schenken en dat we dan van de bevolking in de buurt wat zouden horen zodra ze een gemerkte hommelm tegenkwamen. Deze publiciteit liep heel goed: in een hele reeks kranten verscheen het bericht en soms werd er later nog een apart stukje over gepubliceerd; allerlei lokale radiozenders belden ons op voor een reportage en ook verschillende televisiestations besteedden aandacht aan het project: 'Hommels met stip gezocht'. Als gevolg daarvan ontvingen we meer dan driehonderd telefoontjes vanuit werkelijk het gehele land. Zelfs het Belgische blad 'De Standaard' berichtte erover, met als gevolg dat we twee telefoontjes kregen van lezers die meenden één van onze hommels te hebben gezien. Dat was in Leuven en in Gent. Dat laatste laat nu zien waar onze moeilijkheden begonnen. Want hoe overtuigd de bellers zelf ook waren, er is toch een grens aan ons vertrouwen. Bij geringde vogels wordt de ring terugestuurd, maar wij kregen alleen enthousiaste bellers aan de lijn.

68

De zwarte stippen geven de plaatsen aan waar blauw gemerkte hommelmanneltjes gesignaleerd zijn.

inteelt wordt vermeden doordat de koningin met 10-20 verschillende darren paart. Als er dan een broertje tussen zit is dat nog geen ramp. Zolang het er maar niet teveel zijn! Wanneer een koningin met slechts één mannetje paart, zoals bij de hommelm het geval is, is de ramp veel groter wanneer het een bloedverwant is.

Eerder laboratoriumonderzoek had al geleerd, dat bij de aardhommel, na een kruising van broer-zus of neef-nicht, kolonies kunnen ontstaan waarin de helft van de bevruchte eitjes helemaal niet de bedoelde werksters opleveren, maar darren. Geen gewone darren, die immers uit onbevruchte eitjes moeten ontstaan, maar zogenaamde diploïde darren. Omdat maar de helft van de bevruchte eieren werksters oplevert is zo'n kolonie niet geschikt voor het bestuivingswerk. Bovendien zal, vooral onder natuurlijke omstandigheden, de groei van zo'n kolonie nadelig worden

Witte stippen

Tussen 21 juli en 2 september werden er een kleine 2.000 koninginnen en 3.700 mannetjes door ons met verf gemerkt en losgelaten. In het begin gebruikten we de kleuren geel en wit, maar al gauw kwamen we erachter dat mensen de witte achterlijfspunt van aardhommels voor verf aanzagen, of dachten dat de gele streep op het borststuk er door ons opgezet was. Ook was er vergissing mogelijk met de kleur van stuifmeel, dat na een driftig bloembezoek in de haren van het borststuk was blijven zitten. Van de wit of geel gemerkte dieren kregen we in verhouding veel meer terugmeldingen dan van andere kleuren, wel 15 tot 20

maal meer. Dat kan niet kloppen, dachten we. Zo was er, meteen nadat de Telegraaf ons persbericht had opgenomen, een meneer uit Oss die twee hommels met witte stip had gevonden. Het leek wel ver, maar de wind was uit het noordwesten, dus misschien toch van ons? Ze waren dood en hij zou ze aan ons opsturen, maar we hebben ze nooit gekregen. Toen de wind naar het westen was gedraaid kregen we meldingen uit Harderwijk, Apeldoorn en Ede. En weer wat later, met wind uit het oosten, meldingen uit Den Haag en Wassenaar. Helaas betrof het steeds hommels waarvan men aangaf dat ze wit of geel gemerkt waren! Nadat we een kleur gekozen hadden (blauw voor de mannetjes) die niet op andere wijze op een hommels kan komen dan via verf, kwamen de meldingen van minder ver. Gezien het opvallend grote aantal meldingen van gele en witte hommels, en ook gezien het tijdstip waarop ze zijn waargenomen (zelfs al één dag nadat we met een kleur waren begonnen), hebben we besloten deze meldingen niet te verwerken en alleen maar de meldingen van blauw-gemerkte hommelmanneltjes te gebruiken. De plaatsen vanwaar die meldingen kwamen staan op bijgaand kaartje. Een deel van die mannetjes was vermoedelijk nog te jong om al aan een vliegbaan te zijn begonnen en waren daarom nog dichtbij, maar andere hadden duidelijk een vaste route. De waarnemer zag het diertje dan telkens opnieuw en meende soms dat 'ie een hele serie gemerkte hommels in de tuin had. Uit het kaartje valt af te lezen, dat hommelmanneltjes zeker een kleine tien kilometer van hun kolonie weg kunnen vliegen. En dan is er nog één intrigerende melding uit Amsterdam, waar een blauw mannetje werd gezien, nadat er een poosje een zuidoostenwind was geweest. Dus toch een forse afstand?

IJsselmeer

Heel interessant was het telefoontje van een verwoed zeilster die meldde bij haar tochten op het IJsselmeer, vooral in de maand juli, verscheidene malen hommels aan boord te hebben gekregen. Ze kwamen aanvliegen wanneer de boot een flink eind uit de kust was; ze rustten dan wat op het schip en vlogen dan vaak weer verder. We hebben toen ons bekende IJsselmeerzeilers gevraagd eens op te letten en jawel hoor, ook zij kregen deze zomer hommels aan boord. Dat laat zien dat de dieren in staat zijn flinke afstanden af te leggen, zelfs over water, wat de honingbijen nooit zouden doen.

Dat laatste blijkt ook uit een artikeltje uit Finland. De auteur beschrijft hoe hij op een voorjaarsdag vanuit Talin in Estland de Finse Golf overstak,

onderweg naar Finland. Er stond een flinke wind uit het zuidoosten. Halverwege de reis, zo'n twintig kilometer van de Finse kust, zag hij insecten vliegen, komende uit Finland, die recht tegen de wind in vlogen. Hij herkende enkele wespen en hommels; een deel van de dieren streek op de veerboot neer, andere vlogen langs het schip. De luchttemperatuur in Finland was die dag even boven de 20°C. De hommels die hij zag moeten wel koninginnen zijn geweest, het was immers voorjaar. Ook zij vliegen dus behoorlijke afstanden.

Overwinterde koninginnen

Hoe staat het nu met onze eigen gemerkte koninginnen? Nu, dat is gauw verteld. Terwijl we zo'n dertig beslist betrouwbare meldingen van gemerkte mannetjes terugkregen, waren er maar drie van de koninginnen. Eén was uit het gebouw naast ons, de andere twee in de rand van de stad het dichtst bij de universiteit, hoogstens drie kilometer. We denken dat koninginnen, na het verlaten van het nest, in de directe omgeving een mannetje zoeken en, na de paring, zo snel mogelijk een holletje opzoeken waar ze zullen overwinteren. Hun trektocht, wanneer die er tenminste is, begint pas in het voorjaar. Daarop wijst de Finse melding. Wij zijn dan ook héél benieuwd naar de telefoontjes in maart en april. De medewerking van de imkers is voor ons van belang, want imkers kennen hommels heel wat beter dan de doorsnee Nederlander, denken we. Wie ons iets wil melden wordt verzocht het volgende telefoonnummer te bellen 030-2535421 of 030-2535435. Het gaat dus om de aardhommel, die een gele band heeft op het borststuk en een gele band op het achterlijf, én een witte achterlijfspunt. In het voorjaar kunnen koninginnen vaak worden waargenomen op bloeiende heide in de tuin. De kleur van de verfstip op het borststuk van de koningin? Die verklappen we pas als u belt!

En de conclusie, voor wat betreft de paringen? Het lijkt ons heel waarschijnlijk dat de mannetjes kunnen wegduwen van het nest voordat ze aan paringen toe zijn. Als koninginnen dichtbij blijven zou dat betekenen, dat inderdaad in de natuur broer-zusterparingen zeldzaam worden. Nog één ding: u let de komende weken toch óók goed op? Leg het telefoonnummer maar vast op de schoorsteenmantel!

Voorjaarsontwikkeling

Op de kalender is de winter bijna voorbij en voor ons begint de lente en het nieuwe leven in de natuur. De bijen zijn allang aan hun nieuwe seizoen begonnen. Zodra de kortste dag voorbij is, ontwaakt het bijenvolk uit zijn winterrust. Groei en ontwikkeling staan voorop. Wachten we als imker die ontwikkeling alleen maar af?

Invloeden op de voorjaarsontwikkeling

Het lengen van de dagen is voor de bijen het belangrijkste signaal om weer een broednest op te zetten. De grootte van het broednest is erg afhankelijk van de buitentemperatuur en daarnaast ook van de dracht en de kwaliteit van koningin en volk. Ook is van belang hoe de nazomer geweest is. Een goede stuifmeel-dracht in het najaar geeft een stevige basis voor een goede start in het voorjaar. Een goede verzorging in de nazomer door de imker is eveneens van belang.

Het weer

In ons wisselvallige klimaat is het steeds weer afwachten hoe de voorjaarsontwikkeling zal verlopen. Meestal met horten en stoten. Mooi vliegweer wordt afgewisseld met nat, koud weer. Een groeiend broednest wordt afgewisseld met een stagnerend broednest. En als we dan half april bij de volken de voorjaarscontrole gaan doen, staan we vaak verrast over wat de bijen ondanks het weer gepresteerd hebben: De onderbak al in gebruik genomen en open honing in de kantramen. Daarnaast kunnen we miezerige volkjes vinden met amper vier raampjes broed.

De kwaliteit van de koningin

Koninginnestof is een van de factoren die de broedaanzet stimuleren. Meer koninginnestof, betekent meer broed. In kleine volkjes zijn per bij meer cellen met broed gevuld dan in grote volken. Het beschikbare aantal voedsterbijen bepaalt de grens van de grootte van het broednest, maar zonder de stimulerende aanwezigheid van koninginnestof wordt deze grens nooit gehaald. Een matige dracht en veel koninginnestof laten een volk groeien. Op de hoeveelheid koninginnestof die een koningin afgeeft heeft de imker geen invloed. Wel heeft hij invloed op de kwaliteit van de moeder. De imker kan kiezen of hij zal werken met redcelmoeren, zwermcelmoeren of moeren uit een teeltprogramma. Als de imker zorgt voor de beste kwaliteit moeren stimuleert hij daarmee de voorjaarsontwikkeling.

De dracht

Een zacht voorjaar betekent dat de plantenwereld zich geleidelijk ontwikkelt. Daardoor is er voortdurend een matige dracht en strekt de volksontwikkeling zich uit over een lange periode, van januari tot mei. Bij een matige dracht halen de bijen voldoende nectar om het broednest voortdurend uit te breiden. Als dan de fruitbloeï begint kunnen de volken gemakkelijk op volle sterkte zijn. Uit mijn aantekeningen blijkt dat het begin van de fruitbloeï een maand kan variëren. In 1990 reisde ik op 17 april naar het fruit in de Betuwe en in 1985 was dat op 15 mei. Gemiddeld over de laatste twaalf jaar begint de fruitbloeï op 1 mei en dat is ook het moment waarop de voorjaarsshoning binnen moet komen. De honingkamers kunnen nu gevuld worden met fruithoning. Een koud voorjaar betekent dat de voorjaarsdracht later begint en zich in kortere tijd voltrekt. De bijen benutten de hoofddracht dan om op sterkte te komen en de imker mist zijn honing. Terwille van de honing is verenigen dan geboden.

Een ongestoorde ontwikkeling

Een ongestoorde voorjaarsontwikkeling is mogelijk bij voortdurend zacht weer, een steeds aanwezige matige dracht en een imker die zijn volken met rust laat. Het wisselvallige weer is de grootste hindernis voor een ongestoorde ontwikkeling. We moeten daarin noodgedwongen berusten. We hoeven niet te berusten in de gaten die daardoor in het broednest ontstaan. In mijn regio begint de grote voorjaarsdracht rond 1 mei. De eitjes waaruit de bijen komen die deze dracht binnen halen zijn zes weken daarvoor gelegd. De ontwikkeling van ei tot bij duurt drie weken, en dan is de bij nog drie weken huisbij. Als we vanaf 1 mei zes weken terugrekenen, komen we uit bij 15 maart. De eitjes die rond 15 maart gelegd worden zijn van groot belang voor het binnenhalen van de voorjaarsdracht. Is er rond die tijd veel slecht weer, dan zal er begin mei niet veel honing gehaald worden, want het ontbreekt aan voldoende vliegbijen om deze klus te klaren.

Broedaanzet

Moeten we dan rond 15 maart drijfvoeren om het broednest op gang te houden? Bij een matige dracht houden de bijen het broednest in stand. Wat gebeurt er dan precies? De vliegbijen halen nectar en dansen. Het enthousiasme waarmee ze dansen zet andere bijen

aan tot uitvliegen. Bij een matige dracht wordt er een beetje gedanst en zijn er niet veel volgelingen. Er blijven veel bijen beschikbaar voor het broednest. De binnengehaalde nectar wordt afgegeven aan de huisbijen en blijft binnen de groep huisbijen circuleren. Er is niet zoveel noodzaak om deze in de cellen op te slaan omdat het aanbod gering is. Deze nectar wordt gebruikt als voedsel voor de bij zelf en voor de larven. De voortdurende aanwezigheid van nectar in de honingmagen van de huisbijen geeft ze de prikkel om de koningin tot het leggen van eitjes te stimuleren. Zodra het weer slecht wordt raken de honingmagen leeg en valt die prikkel weg. Er ontstaat een broedstilstand. De honingvoorraad wordt aangesproken om de larven te voeren. De vliegbijen zullen water moeten halen om de honing te verdunnen. Het gaat er dus om te voorkomen dat de honingmagen van de huisbijen leegraken. Dat kan met drijfvoeren en ook met het loskrabben van de aanwezige suikervoorraad.

Drijfvoeren

Drijfvoeren is steeds een riskante bezigheid. De bijen worden gedwongen een weg te gaan die ze in de vrije natuur niet zouden nemen. Toch wil ik dat broednest rond half maart graag in stand houden. Dus ga ik, uiterst zorgvuldig, toch drijfvoeren. De volken zijn nog klein en hebben maar weinig nodig. Het gaat erom dat er dunne suikeroplossing bij de huisbijen blijft circuleren. Ze hoeven geen voorraden te vormen. Drijfvoeren doe ik hoogstens twee weken. Een pond suiker en niet meer, niet per dag maar in die twee weken. Blijft het daarna slecht weer, dan toch stoppen met voeren.

Want als er in de natuur geen nectar te halen is, is er ook geen stuifmeel beschikbaar. Stuifmeel is onmisbaar voor de ontwikkeling van het volk. Drijfvoeren bij slecht weer leidt op den duur tot ondervoeding van het bijenvolk. Eind mei een volk met nosema is ook niet de bedoeling.

Drijfvoeren doe ik door op de voerspleet in de dekplank een omgekeerd potje suikerwater te zetten. Een paar gaatjes in het dekseltje biedt genoeg gelegenheid om het op te nemen. Daarnaast een potje met water. Als het suikerwater op is nemen ze ook van het water. Ik heb het idee dat ze dan bij koud weer minder naar buiten gaan om water te gaan halen voor het zich ontwikkelende broed.

Loskrabben van het wintervoer is ook een goede stimulans maar heeft als nadeel dat je het volk moet storen omdat je het voer vlak bij het broednest los moet maken.

Het volgen van de ontwikkeling

Als imker wil je natuurlijk weten wat je goede volken zijn om daarvan verder te kunnen kweken. Je kent de prestaties van een volk in het vorige seizoen en je hebt hooggespannen verwachtingen van bepaalde volken. Om die waar te maken moeten ze zich goed ontwikkelen. Als je af en toe eens onder de dekplank kijkt en de grootte van het broednest controleert kun je zien hoe ze zich ontwikkelen. De drukte bij het vlieggat doet je al het beste verwachten. Voor de controle kunnen we maar het best genoeg nemen met het waarnemen van het drukke verkeer aan het vlieggat. In de volken werken geeft stagnatie. Terwille van cursussen heb ik een paar keer geprobeerd de ontwikkeling van het broednest van week tot week te volgen om te laten zien hoe snel zo'n ontwikkeling in het voorjaar kan verlopen. Heel leerzaam voor de cursisten, maar op een andere manier dan ik wenste. Telkens stopte de ontwikkeling na de tweede controle. Het kan natuurlijk toeval zijn en een andere oorzaak hebben, maar ik wijt de stagnatie aan het verstoren van het broednest. De drukte aan het vlieggat moet ons voldoende aanwijzingen geven. Half april is een mooi moment om de volken op grootte te controleren. Het wordt dan tijd om te beslissen over wel of niet verenigen. Als eind mei de voorjaars honing binnen is, kunnen we een uitspraak doen over de kwaliteit van het volk. Uiteindelijk beslist de hoeveelheid vergaarde honing hoe goed de volksontwikkeling geweest is. Veel honing betekent ook dat de bijen zelf het goed gehad hebben en ook dat stemt de imker tevreden.

Bijeenkomst Carnicavereniging Oost-Nederland

De Carnicavereniging Oost-Nederland organiseert voor haar leden en belangstellenden op 13 april a.s. een voorjaarsbijeenkomst in het AOC Twente, Hertmerseweg 42 te Zenderen. Vooruitlopend op de plannen van de vereniging is de heer Karl Nahtz, verzorger van het proefstation 'Rosengarten', uitgenodigd een lezing met dia's te geven over zijn werkzaamheden. De heer R. Kakes doet mededelingen over Carnica bevruchtungsstations in Nederland.

13.00 uur: zaal open

13.30 uur: aanvang. Entreebewijs f1,- geldt tevens als lot, in de pauze worden onder andere drie raszuivere Carnicakoninginnen verloot, waarvan één Duits eiland-bevrucht.

16.45 uur: gelegenheid voor discussie

17.15 uur: rondvraag en sluiting.

Inl.: R. Waaijer, 053-4612416.

Oosterse kers (*Prúnus serruláta* Ldl.cv.'Amanogawa')

Ideale boom voor de kleine tuin

Hij staat in m'n achtertuin, die mooie zuilvormige kers. Het is een cultuurvorm van de *Prúnus serruláta* Ldl. In zijn jonge jaren was de zuilvorm dicht en strak, maar nu, op een leeftijd van bijna dertig jaar, hebben de bovenste takken zich wat meer gespreid. Maar hij blijft weinig ruimte vragen, nog geen vierkante meter tuin! Er naast staat een andere soort kers, die in het voorjaar tegelijk in bloei staat. Is niet zo geschikt voor een kleine tuin, omdat hij breder uitgroeit, maar staat gelukkig langs de rand van de tuin, waardoor een groot deel van de kruin boven het er langs gelegen trottoir hangt. Mooi meegenomen nietwaar. Het valt op hoe verschillend het bijenbezoek op beide bomen is. Op de zuilvorm is het een gezoem van honingbijen, hommels en solitaire bijen, op de andere kers is er weinig insectenbezoek.

Vele cultuurvariëteiten

Het geslacht *prunus* (*Prúnus* L.) is een van de grote geslachten van de rozenfamilie (*Rosáceae*). Het telt ruim vierhonderd soorten, die over de gehele wereld verspreid voorkomen, waar de zomers niet te lang en te heet zijn en waar het voorjaar niet zulke lage temperaturen heeft dat de bloemen daardoor letsel oplopen. De oosterse kers (*Prúnus serruláta* Ldl.) is afkomstig uit China. In het begin van de vorige eeuw is de plant naar Engeland overgebracht en kreeg toen de wetenschappelijke naam *serruláta*, afgeleid van het Latijnse *serrula*, een verkleinwoord van *serra*, dat zaag betekent. De bladrand is fijngezaagd. In cultuur zijn er vele variëteiten tot ontwikkeling gekomen, momenteel zijn er ruim 120 stuks benoemd. De originele plant is een breed uitgroeide boom, die wel drie keer zo breed als hoog kan worden. De cultuurvariëteiten zijn over het algemeen 6-8 m hoge bomen, die witte of roze bloemen hebben. Ze zijn niet alle even geliefd bij de bijen. In de Grote Groene Gids, uitgegeven door de boomkwekerij Ton van den Oever bv., wordt van de tien beschreven cultivars alleen de 'Amanogawa' als drachtplant aangemerkt. Je zou hem tot de toptien gaan rekenen van bomen en struiken voor de kleine bijen-tuin. De naam van de cultivar is een samenvoeging van de Japanse naam *ama-no-gawa*, wat letterlijk vertaald (in omgekeerde volgorde) 'rivier van hemel' betekent. Het is de Japanse equivalent van Melkweg.

Prachtige bladkleuren

Als in april de bloemen aan het eind van de takken gaan verschijnen, zijn de bladeren nog maar in het begin van hun ontwikkeling. Ze zijn dan nog teer en klein en staan opgevouwen tussen de bloemen. In het begin zijn ze geelachtig bronsgroen, dat in groen verandert als ze volledig zijn uitgegroeid. In het najaar tooit de boom zich in prachtige herfstkleuren. Het is een lust voor het oog als de bladeren, nog aan de boom zittend, oranje-rood worden. Ook nadat ze zijn afgevallen blijven ze nog lang die mooie kleur houden. Wie ze laat liggen kan er nog lange tijd van genieten. De bladeren zijn gesteeld en hebben, evenals de originele soort, een fijn gezaagde rand.

Amandelgeur

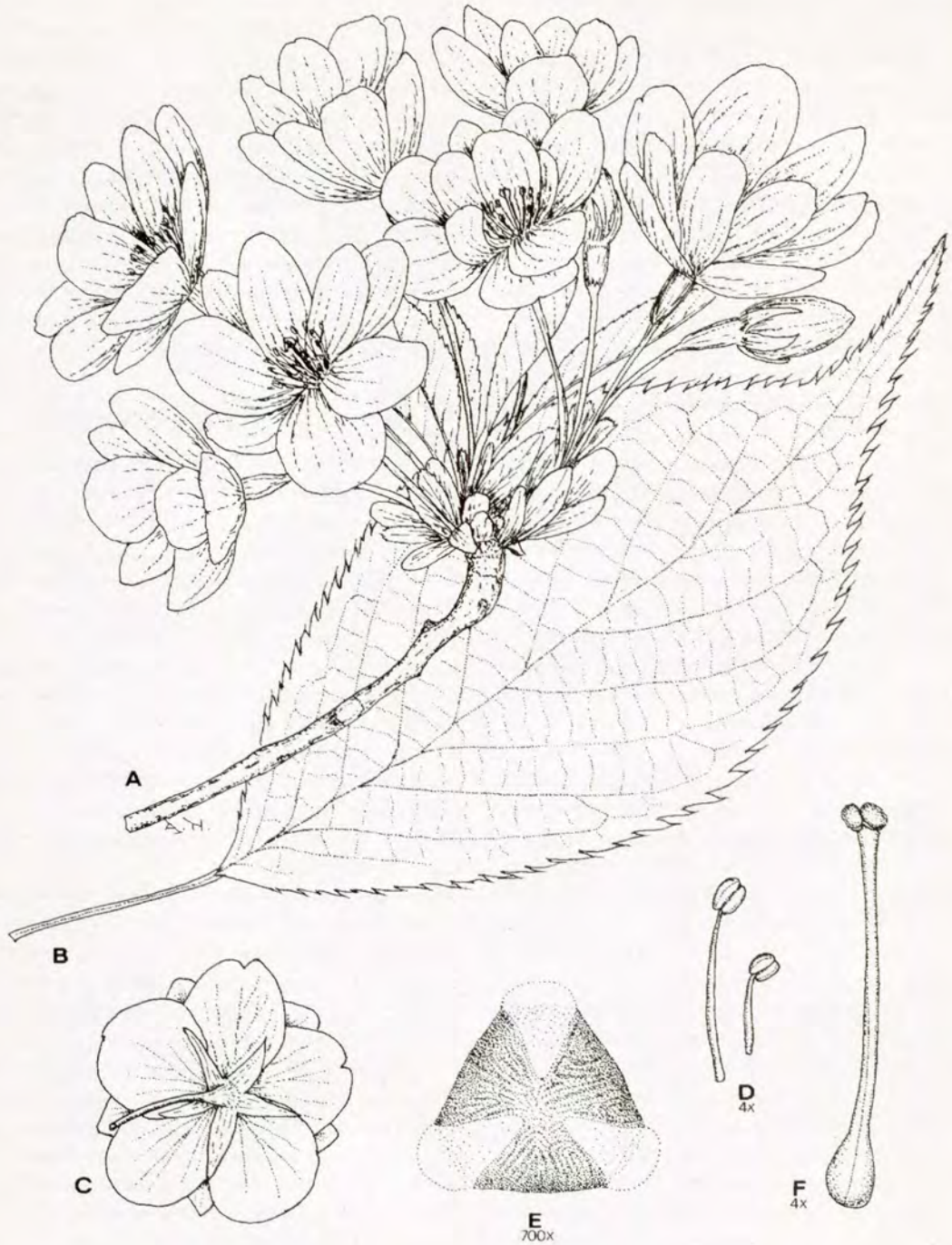
De bloemen staan in klusters van vier bij elkaar. Ze hebben een heerlijke zoete amandelgeur, die voor een belangrijk deel door de bekervormige bloembodem wordt afgegeven. Op die plaats komt ook de nectar naar buiten. De bloemkroon, meestal halfgevolgd, is in het begin lichtroze en tegen het eind van de bloei wit. De vele meeldraden staan op de rand van de bloembodem ingeplant. Zoals bij vele kersen is de bloeitijd betrekkelijk kort, maar als het weer het toelaat worden de bloemen geen dag door bezoekende insecten met rust gelaten. Bijen verzamelen zowel nectar als stuifmeel. De stuifmeelkorrels hebben, polair gezien, de voor *prunussen* karakteristieke driehoekige vorm. Van de 'Amanogawa' vertoont het korreloppervlak, door de lichtmicroscop gezien, een grillige lijntekening.

Zwarte kersen

In het vruchtbeginsel bevinden zich twee zaadknoppen, waarvan er meestal maar één tot ontwikkeling komt. De vrucht, een steenvrucht, heeft weinig vruchtvlees en is zwart van kleur. Aan de boom in mijn tuin komen echter zelden vruchten tot ontwikkeling.

Literatuur

- Ingram, C. (1925). Notes on Japanese Cherries. Journ. Royal Hort. Soc. 50: 73-99.
 Ingram, C. (1929). Notes on Japanese Cherries 2. Journ. Royal Hort. Soc. 54: 159-180.

Oosterse kers (*Prúnus serruláta* Ldl. cv. 'Amanogawa' (syn. *Prúnus serruláta erectá* Mioshi)).
 A bloeiwijze; B blad; C onderzijde bloem; D meeldraden; E stuifmeelkorrel (polair); F stamper.

En toen was er een bijenvolk

Onlangs kreeg ik weer een artikelje in handen dat ik een paar jaar geleden had weggelegd, maar wel met de bedoeling om het ooit nog eens voor deze rubriek te gebruiken. Het is afkomstig uit 'The New Zealand Beekeeper' en het geeft op een fascinerende wijze aan hoe, volgens de auteur Ian Dopson, een bijengemeenschap is geworden tot wat het nu is. Dit is zijn verhaal. 'Miljoenen jaren geleden toen onze aarde nog zeer jong was, vond er in de oerzeeën selectie plaats van chemische elementen en vormden zich aminozuren. Daaruit ontwikkelden zich eiwitten en uit de eiwitten vormden zich de eerste primitieve ééncellige organismen. De eencelligen moesten elk afzonderlijk alle functies van het leven verrichten, eten, ademen en zich voortplanten. Om het leven zich verder te laten ontwikkelen dan het stadium van de ééncelligen greep Moeder Natuur in. Tijdens een proces dat wij 'evolutie' noemen klonterden de afzonderlijke cellen samen en specialiseerden zich elk in een specifieke taak. De cellen aan de buitenzijde van het organisme werden harder en vormden de huid. Ook de cellen in het inwendige ondergingen een verandering. Sommige cellen specialiseerden zich in het verteren van voedsel, andere zorgden voor het transport van zuurstof tot in alle uithoeken van het organisme en weer andere specialiseerden zich in de voortplanting. Uiteindelijk had zich een geheel nieuw en complex wezen ontwikkeld, opgebouwd uit een verzameling kleine levende eenheden elk met een eigen specialiteit. In feite raakten de cellen zo gespecialiseerd dat zij afzonderlijk niet meer in staat waren het leven door te geven, zelfs niet onder de meest ideale kunstmatige omstandigheden. Dat mag dan wel allemaal waar zijn, maar wat heeft het in den vrede te maken met bijenteelt. Als je de ontstaansgeschiedenis van een dier voor ogen houdt zoals die zojuist is geschetst, dus de verzameling kleine eenheden die elk een bepaalde arbeid verrichten, en dit projecteert op een bijenvolk dan dringt de vergelijking zich op. Het totale bijenvolk is dan het dier en niet de individuele bij(en). In het volk verricht de koningin, in nauwe samenwerking met de darren, de voortplanting. De haalbijen verzamelen het voedsel en een andere groep van het geheel, de jonge bijen, verwerkt het tot goed opneembaar voedsel voor het broed. Weer een andere groep jonge bijen zweeft was en bouwt de raten die als het ware een huid vormen waarbinnen het volk functioneert. Elke bij die uit het grote geheel wordt verwijderd zal spoedig

sterven en als er een voldoende aantal bijen uit het volk wordt weggenomen zal het volk zelf sterven. Misschien is het moeilijk, maar probeer te bedenken bij het openen van een kast dat u niet werkt met duizenden individuele bijen, maar met een ingewikkeld organisme dat ook als zodanig moet worden behandeld'. Wat mij in deze zienswijze vooral trof was de overeenkomst met de visie van de heer R.P. Groenveld die in Bijen 3(11): 287 (1994) zegt: 'Koningin en werkbijen vormen samen het lichaam van het volk-als-geheel, van de bij. Wat wij al eeuwenlang een 'volk' noemen, zie ik als een individu. Het volk dat de imker in zijn bijenkast houdt, is in werkelijkheid één dier.

Tijdens een strenge winter

De winter zit erop. Dat is een duidelijke zaak als u dit nummer van Bijen onder ogen krijgt maar wat voor winter het is geworden is op het moment dat ik deze kopij verzorg, eind december, nog een hamvraag. Als fervent schaatsliefhebber reken ik op meer winterse toestanden dan normaal en niet alleen vanwege de winterse trekjes van 17 en 18 november met op Terschelling al een flink pak sneeuw en het huidige winterweer. Er bestaat nog zoiets als een elfjarige zonnevlekkencyclus met een onregelmatige herhaling van bepaalde weerpatronen. Het is geen wet van Meden en Perzen maar winter 1995/96 komt wel voor in het rijtje strenge tot zeer strenge winters van 1940/41, 1962/63 en 1984/85, met in al deze winters een elfstedentocht.

Hoe verging het onze bijen in de strenge en lange winters van '28/'29, '46/'47 en '62/'63? Ik heb er de oude jaargangen van het blad 'Bijenteelt' van de VBBN op nageslagen. Het antwoord is duidelijk, slechte uitwintering, veel dode volken met nog ruim voldoende voedsel in de raten. Hoe kan deze situatie ontstaan? De winterros vormt zich in de herfst rond het laatste broed. Naarmate het kouder wordt kruipen de bijen dichter op elkaar. Al etende volgt de tros het voedsel naar boven en in achterwaartse richting, maar vanwege de kou niet opzij. Was er tijdens de inwintering nog ruim broed aanwezig en werd de suiker snel toegediend dan is veel voedsel in de raten naast het broednest terechtgekomen met een smalle band voer boven het broed. In de loop van de winter raakt de voedselvoorraad achter en boven de tros uitgeput. Blijft het winters koud dan is het volk ten dode opgeschreven. In normale winters met af en toe een vlieg-dag zoekt de tros het voedsel op, maar juist de uitzon-

derlijke winters eisen hun tol. Toch is het voedselverbruik in de maanden december tot en met februari relatief gering. Dat is bekend omdat tijdens de strenge winter '28/'29 door een drietal imkers weegschaalproeven werden genomen die werden gepubliceerd in het blad 'Bijenteelt'. De gemiddelde gewichtsafname van de volken op de drie lokaties heb ik per maand berekend en kom tot de volgende cijfers.

December 625 gram, januari 900 gram, februari 1150 gram, maart 2300 gram. Totale afname gewicht december tot en met maart rond 5 kilogram. Ook uit de strenge winter '46/'47 zijn er cijfers bekend.

Gewichtsafname december 1946 1000 gram, januari 1947 1250 gram, februari 1000 gram en maart 2100 gram. De totale gewichtsafname december tot en met maart 5350 gram. Een duidelijk verschil in de huisvesting toen en nu is het nu aanwezig zijn van een open bodemrooster. Een open bodemrooster mag dan wel een probaat middel zijn om beschimmelde raten te voorkomen maar zeker bij streng winterweer gaat bij mij de schuif onder de volken. Om een beeld te krijgen waar de wintertros zich bevindt kunt u in februari voorzichtig de schuif uittrekken en het spoor wasmul verraadt nu de positie van de tros. Bevindt het spoor zich tot achter in de kast en/of tegen een zijkant daarvan dan kunt u beter nu corrigerend optreden dan later een dood volk aantreffen. Breng het volk naar het midden van de kast door een aantal raten vol voedsel aan een zijde te verwijderen, verplaats de overige raten in dezelfde volgorde naar de open ruimte en hang vervolgens de uitgenomen ramen terug. Wat u nu heeft bereikt is dat er aan beide zijden tegen de tros weer raten vol voedsel aanwezig zijn. En nu maar hopen dat er wat zachter weer op komst is.

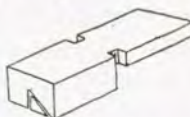
De Koershofkast

In de rubriek 'voor beginners' in Bijen 4(12): 332-333 (1995) kwam ik een oude liefde tegen 'De Koershofkast'. Begin 1947 werd deze zeer moderne kast door de gelijknamige firma uit Diepenveen geïntroduceerd. Broed- en honingkamers Simplexmaat met hoektandverbinding, een prima oplossing voor het bevestigen van kunststraat. Het is me altijd een raadsel gebleven waarom deze kast niet het paradedpaardje is geworden van een ondernemende handelsafdeling. Ook de Feekakast zag toen het levenslicht. In broed- en honingkamer was ruimte voor twaalf raten, de bakken waren vierkant zodat een moeroster bij gedraaide bovenbak achterwege gelaten kon worden. Verder tal van moderne praktische snufjes. Toen ik later beter bij kas zat heb ik een aantal aangeschaft, tot volle tevreden-

DE KOERSHOF KAST

PRIJS f 29,50

Koershof raam
Simplex maten, Amerik. model met zware toplat en driehoekig latje om kunststraat vast te zetten. Extra sterk.

10 st. f0.19 p. st.
100 st. f0.18 p. st.

Eenvoudig, recht en sterk, gemakkelijk mee te werken en ideaal om mee te reizen. Dit zijn enkele eigenschappen van de Koershof kast. Het is een geslaagde combinatie van de voordelen van de Amerikaanse kasten, aangepast aan Nederlandse omstandigheden (Simplex maten). Verkrijgbaar met Snelgrove Separator. Het is een genot, een kast te bezitten, die zóó doelmatig is ingericht en zóó in de puntjes is afgewerkt.

heid. De 'Koershof' was toen door te hoge prijs uit de handel verdwenen.

Het weer in maart

Het weer in maart van de afgelopen vijf jaar uitgezet tegen het landelijk gemiddelde over de periode 1961-1990. In dat tijdvak bedroeg het aantal uren zonnenschijn 105, de hoeveelheid neerslag 58 mm en de gemiddelde maximumtemperatuur 8,1°C.

Maart-maanden

Jaar	Zon uren	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
1991	normaal	droog (20)	zeer zacht (12,8)
1992	somber	nat	zeer zacht (12,8)
1993	zeer zonnig (180)	zeerdroog (11)	zeer zacht (10,4)
1994	normaal	zeer nat (92)	zeer zacht (10,4)
1995	zeer zonnig (182)	nat (85)	zacht (9,2)

Geraadpleegd:

- Dopson, I. How many bees make one?, The New Zealand Beekeeper
- Groenveld, R.P. Nieuwe inzichten, Bijen 3(11): 287 (1994)
- De Koershof kast. Maandschrift voor Bijenteelt 49(2): 1 (1948)
- De Infernale winter. Maandschrift voor Bijenteelt 65(4): 63 (1964)
- Waarnemingsstations. Maandschrift voor Bijenteelt 32(4): 70-72, 32(5): 89-90 (1931)
- Broek, W.H. van den. Waarneemstation Soesterberg 49(3): 8 en 49(11): 7.

Natuurbraak

Door het ministerie van Landbouw, Natuur & Visserij is in 1995 een demoproject natuurbraak gestart. De hoofddoelstelling is te onderzoeken welke natuurwaarden op braakgelegde gronden kunnen worden ontwikkeld door specifieke beheersmaatregelen. Het project loopt drie jaar. Verdeeld over geheel Nederland nemen ongeveer zestig agrarische bedrijven deel, met een totale maximale oppervlakte van 360 ha. De boeren die deelnemen aan dit project krijgen naast de normale braakpremie een extra vergoeding voor de maatregelen die ze uit moeten voeren.

76 De doelstellingen van de natuurbraak zijn het ontwikkelen en handhaven van de diversiteit van bloembezoekende insecten, broedvogels (o.a. patrijs, kwartel), roofvogels, kleine en grote knaagdieren en ander wild.

De gronden voor deze natuurbraak worden ingezaaid met zaadmengsels met veel drachtplanten zoals phacelia, boekweit, mosterdzaad en bladramenas. Het eerste jaar van dit experiment is positief verlopen en er is een kans dat het areaal van dit demoproject voor 1996 wordt uitgebreid.

Het plaatsen van bijenvolken bij percelen in de natuurbraak is toegestaan mits dit gebeurt door de hobbymatige bijenhouders. Braakgelegde gronden mogen namelijk in geen enkele vorm gebruikt worden voor bedrijfsmatige productie. De adressen van de deelnemers aan de natuurbraak worden om privacyredenen niet bekend gemaakt.

Onderzoek bestrijdingsmiddelen

Voordat bestrijdingsmiddelen in de praktijk gebruikt mogen worden, moeten deze eerst uitgebreid getest worden op deugdelijkheid en de effecten op het milieu. In Nederland beoordeelt het College voor de Toelating van Bestrijdingsmiddelen alle onderzoeksgegevens van de nieuwe bestrijdingsmiddelen. Dit college geeft uiteindelijk ook de officiële toelating voor gebruik.

Wanneer bij het gebruik bijen of hommels met de bestrijdingsmiddelen in aanraking kunnen komen, moet ook de giftigheid en de gevaarlijkheid voor bijen en hommels bekend zijn. De Ambrosiushoeve heeft zich van oudsher bezig gehouden met dit onderzoek. Het is ook in sterke mate betrokken bij de standaardisatie van de onderzoeksmethoden voor Europa naar de giftigheid van middelen voor bijen en hommels.

Regelmatig wordt deelgenomen aan bijeenkomsten met collega-onderzoekers uit het buitenland.

In 1995 is op de Ambrosiushoeve van negen middelen de LD50 bepaald. De LD50 is een standaardtest waarbij bepaald wordt bij welke hoeveelheid van een middel 50% van de insecten wordt gedood.

Deze onderzoeksresultaten worden niet gepubliceerd omdat deze gebeuren in opdracht van producenten van bestrijdingsmiddelen.

Amerikaans vuilbroed

In Nederland is in 1995 bij vier bijenhouders in Limburg Amerikaans vuilbroed (AVB) gevonden. Er is nu nog een vervoersverbod voor bijen in de omgeving van Urmond, hier zal in het voorjaar door de RVV gescreend worden op AVB.

In Duitsland zijn veel nieuwe gevallen van AVB gevonden. Alleen al in de maand augustus 1995 zijn er 56 nieuwe uitbraken van AVB vastgesteld. Ook in de deelstaten langs de Nederlandse grens zijn nieuwe uitbraken gevonden. In België is ook AVB vastgesteld in Gent en Dendermonde. Het lijkt erop dat de infectiedruk van AVB in de ons omringende landen toeneemt.

Voordat men naar de buitenlandse drachten (koolzaad) wil reizen is het noodzakelijk om zich op de hoogte te stellen van de situatie met betrekking tot AVB in de streek waarheen men reist. Het ontvangende land eist ook een gezondheidscertificaat van de bijen waarmee gereisd wordt. Stel u hiervoor in verbinding met de RVV. Als u koninginnen, bijen, broed of ander bijenmateriaal wilt importeren vraag dan altijd een gezondheidscertificaat van een erkende instantie.

'Mijn aanwezigheid heeft vruchten afgeworpen'

Toezichhoudend imker in de polder

Ab Kuypers

Zoals zovelen van ons heb ik al jaren met hem te maken. Ik ken hem echter alleen via telefoon en giro. Het eerste om een standplaats voor mijn bijen te regelen. Het tweede om die plaats te betalen. Nu de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders haar werk bijna af heeft, is de functie van toezichhoudend imker ook niet meer wat het geweest is. Tijd voor een persoonlijke kennismaking.

Een druk baasje

Bert de Jong is nu tien jaar toezichhoudend imker in wat we gewoon zijn 'de polder' te noemen en heeft het er druk mee. Gelukkig heeft hij een goede steun aan zijn vrouw Sjaan, met wie hij een op elkaar ingespeeld duo vormt. Als bedrijfsmatig imker beheert hij ook nog eens zo'n 250 bijenvolken. Hij is druk op het terrein van drachtplanten en voorlichting en heeft een baan van drie dagen bij de gemeente Bemmel. Behalve het toezicht bij het plaatsen van bijenvolken en het naleven van de regels heeft hij zich in de polder voor de imkerij ook met allerlei andere zaken beziggehouden, zoals het inzaaien van phacelia en klaver

Is dit straks een historisch beeld? Foto Ab Kuypers

bijvoorbeeld en het zoeken naar drachtterreinen. 'Door dat alles heeft mijn aanwezigheid in de polder vruchten afgeworpen,' aldus Bert de Jong.

Prima samenwerking

Met het ambt van toezichhoudend imker dreigde het zo'n tien jaar geleden min of meer mis te gaan. Toen de heer Van 't Land door ziekte moest stoppen, kwamen die werkzaamheden, ondanks de goede inzet van twee waarnemers, een beetje op een laag pitje te staan. Bert de Jong, geen onbekende in de polder werd toen gevraagd te solliciteren. Dat werd het begin van een jarenlange goede samenwerking met zijn vroegere werkgever. 'We woonden toen al in Bemmel. De jaren daarvoor had ik bij de Rijksdienst gewerkt. We waren vanuit het westen in Oost-Flevoland terechtgekomen toen deze polder in ontwikkeling was. Ik heb jaren in Dronten gewoond en was betrokken bij de aanplant van bos in ondermeer Swifterbant en Biddinghuizen. We komen nog steeds graag in de polder, we brengen er dan ook veel tijd door.'

Zwarte Piet

Het gebied waarvoor Bert de Jong jaarlijks zijn contract afsluit voor het plaatsen van bijenvolken was toentertijd een dorado. Gemakkelijk heeft hij het er niet altijd gehad. 'Toen ik als toezichhoudend imker begon was er nog zo'n 5.000 hectare koolzaad. Maar ook de andere drachten waren er goed. Helaas is dat aan het veranderen. Wat stelt de distel nu nog voor? Door een gewijzigd beheer in de natuurgebieden, waarbij nu een zekere verwildering voorop staat, verdwijnt nog meer goede dracht voor de imkers.'

'Mijn eerste jaar viel overigens niet altijd mee. Van mij werd verwacht de regels weer aan te halen. De voorgaande jaren was er nog al wat mis gegaan door gebrek aan toezicht. Iedereen moest zich gewoon weer aan de regels houden, dus werd ik voor velen de Zwarte Piet. Aan de andere kant, door de contacten door het hele land heb ik ook veel vriendschap ondervonden.'

Politieman en rechter

'Geloof maar,' vervolgt hij zijn relaas, 'dat ik rare dingen heb meegemaakt hoor. Ik ben er overigens wel van overtuigd dat er ook veel wordt overdreven. Dat stelen van volken en honing bijvoorbeeld, daar geloof

ik niet zo in. In ieder geval niet in die mate zoals men soms beweert. Wat betreft het spuiten op het koolzaad, daar werd door imkers ook meer trammelant over gemaakt dan feitelijk nodig was. Ik heb daar altijd goede afspraken over gemaakt met de mensen van de Rijksdienst. Er werd daar echt niet zomaar, ondoordacht, naar de gifspuit gegrepen. Ik heb altijd gewezen op het belang van de bijen.'

Over de 'imkers-kant' van de medaille: 'Het is gebeurd dat imkers op warme dagen, wanneer veel bijenvolken grote baardvorming op de kasten vertoonden met een korfje en een koningin die bijen van de kasten hebben gestolen. Ik heb meegemaakt dat mensen elkaar bijna in de haren vlogen omdat ze dachten dat de één honing van de ander had gestolen. Als een soort politiemans en rechter tegelijk heb ik in zulke

heb dat niet zelf opgezocht. En ja, ik ken al die verhalen wel hoor. Allemaal sterk overdreven. Ik zou zwermen scheppen en noem maar op. Maar laat ik je één ding zeggen, natuurlijk werd ik er voor betaald, maar ik heb er weinig aan overgehouden hoor. Ik maak ook veel kosten. Wat betreft die zogenaamde overbevolking bij het koolzaad is het zo, dat er vroeger ruimte genoeg was om drie volken per hectare te kunnen plaatsen. Ondanks het afnemen van het koolzaad is dat nooit méér geworden dan vier volken per hectare. Het probleem was echter, dat ik de laatste jaren meestal maar aan één zijde van een kavel bijenvolken kon plaatsen. Dat had te maken met de teelt van andere gewassen in de buurt van het koolzaad. Daardoor kwam men dicht bij elkaar te staan dan men was gewend.'

78

Dit jaar nog maar 200 ha koolzaad in Flevoland.
Foto Ab Kuypers

gevallen de zaken moeten sussen. O ja, je kreeg gemakkelijk ruzie. Ik heb ook wel standen aangetroffen waarvan zo'n beetje alle veertig volken dood waren. Wat zijn dat dan voor imkers? Klagen doen ze wel. Ach,' verzucht hij, 'je doet het toch nooit goed, maar daar lig ik allang niet meer wakker van. Gelukkig zijn er ook nog heel veel goedwillende mensen.'

Verschillende petten

Wie de imkers kent, een beetje thuis is in de polder kent de kritiek. 'De Jong heeft verschillende petten op', zo heet het, 'hij heeft hier te veel eigen belang'. Vooral de laatste jaren waren imkers nogal benauwd voor overbevolking op het koolzaad, met te veel verschillende afdelingen bij elkaar. Gevraagd naar zijn reactie: 'Dat is zo, ik heb verschillende belangen. Maar vergeet niet dat ik daar altijd voor gevraagd ben. Ik

Afbouwen

Onder andere door het verdwijnen van het koolzaad en de teloorgang van veel andere dracht bevindt de functie van toezichthoudend imker zich in een afbouwfase.

'Nu ook het koolzaad zo'n beetje op zijn eind loopt, wordt het tijd dat de plaatselijke verenigingen zelf het plaatsen van bijenvolken gaan regelen. Ik stel me daarbij op het standpunt dat de imkers uit de polder zelf daarbij voorgaan bij anderen. Maar dan moeten hun afdelingen wel aan de slag.'

Soms verloopt dat proces niet zonder strubbelingen. Zoals vorig jaar: 'In mijn ogen lag de subvereniging Almere toen een beetje dwars. Zij hadden het plaatsen geclaimd in door de Rijksdienst aan Staatbosbeheer overgedragen percelen bos, buiten mijn medeweten om. Ik kreeg toen imkers aan de telefoon die ook niet meer wisten waar zij aan toe waren. Dat leverde veel misverstanden op. Almere had inderdaad wat bos gekregen, men dacht toen te gemakkelijk alles in Zuidelijk-Flevoland te kunnen regelen. Ik heb toen moeten uitleggen dat het natuurlijk niet zo werkt. Bovendien, ik ben het niet die bepaalt wat er en hoe het gebeurt. Dat gaat altijd via overleg tussen betrokkenen. Gelukkig is die zaak toen in harmonie opgelost.'

'Begrijp me goed, ik kan me heel goed indenken dat men knokt voor de eigen zaak. Dat is ook juist wat ik ze probeer bij te brengen. Het is wel zo, de gouden tijden in Flevoland zijn voorbij. Logisch dat plaatselijke imkers daar voor hun belangen opkomen. Dat Almere vorig jaar al actie ondernam heeft ook alles te maken met de uitbraken van Amerikaans vuilbroed (AVB) die zij daar te verwerken kregen, dus wel begrijpelijk.'

Verwarring en misverstanden

'Het AVB heeft veel trammelant gebracht', aldus De Jong. 'Er is daarbij volgens mij een beetje te veel paniek ontstaan. Dat had allemaal niet zo hoeven. Dat heeft ook voor wat betreft mijn werk veel misverstanden opgeleverd. En ik geef toe, dat als je te maken hebt met verschillende instanties die het plaatsen regelen (RIJP, opzichters van SBB, Flevolandschap, toezichthoudend imker) zoiets de imkerij niet ten goede komt. Dat geeft verwarring en misverstanden.'

Maar imkers mogen ook de hand wel eens in eigen boezem steken, vindt Bert de Jong. Terend op tien jaar ervaring als toezichthoudend imker noemt hij onder andere de registratie van de bijenvolken. 'Hoeveel imkers', zo vraagt hij zich af, 'hebben bijvoorbeeld hun naam en adres op de kasten staan? Hoe vaak ben ik geen clandestien geplaatste volken tegengekomen? Nee, vanuit de imkers zelf is het ook niet altijd zo perfect.'

Toekomst

Behalve voor de polder voorziet Bert de Jong voor de gehele imkerij, waar het volgens hem teveel en te vaak rommelt een tijd van teruggang.

'Ik zie het zo, dat we echt terug moeten met het aantal bijenvolken. Ik ben daar niet zo optimistisch over gestemd. Neem alleen de polder. De bosbouw heeft hier best nog wel wat mogelijkheden voor imkers, maar natuurlijk niet voor heel Nederland.'

Ook over de organisatie van imkerend Nederland heeft De Jong een uitgesproken mening: 'Schrijf maar gerust op, ze mogen weten hoe ik er over denk. Volgens mij zou de imkerij beter af zijn met één grote organisatie. Nu zitten bestuurders maar al te vaak een beetje voor hun eigen eer te werken. Neem het overleg binnen de Bedrijfsraad en het Landbouwschap. Ik zie daar maar weinig daadkracht. En het zijn in alle overlegorganen steeds dezelfde mensen die je tegenkomt. Verder vind ik dat de organisaties meer oog moeten hebben voor de verschillende groepen die ze nu min of meer negeren. Zelf ben ik voorzitter van de groep 'Bedrijfsmatige Imkers'. Wij zouden geen apart bestaan moeten leiden. Hetzelfde geldt voor de Buckfastclub. Ik blijf er bij, als je iemand uitstoot krijg je problemen. Haal ze juist binnen, profiteer van hun werk en help hun belangen mee behartigen. Dat kan de totale imkerij ten goede komen.'

Drachtplanten en het laatste koolzaad

Bert de Jong zet zich op verschillende terreinen in voor drachtplanten. Eerst in drachtplantencommissies,

nu begeeft hij zich op het educatieve vlak. Min of meer een privé activiteit, ondersteund vanuit zijn parttime-werk als hoofd plantsoendienst en educatief medewerker in Bommel. Hij geeft drachtplantencursussen, waarvoor hij zelf het materiaal ontwikkelt en bezoekt regelmatig scholen. 'Dat laatste is hard nodig. Het is schrikbarend hoe weinig kinderen nog over de natuur weten.'

In 'zijn' polder, waar hij zoveel jaren toezicht heeft gehouden zet hij zich in voor nieuwe drachten en is daarnaast goed op de hoogte van veranderingen. De lokale verenigingen zouden daarvan kunnen profiteren. De Jong wil wel.

'Behalve voor de Rijksdienst heb ik ook bij Staatsbosbeheer het toezicht. Maar nu het minder gaat worden en er niet veel te plaatsen overblijft is het beter dat ik langzaam aan ga stoppen. Ik wordt nu alweer gebeld door imkers die een standplaats bij het koolzaad willen en ik moet hen echt 'nee' verkopen. Dit jaar komt er nog een kleine 200 hectare en daarnaast waarschijnlijk nog wat phacelia. Dus je begrijpt wel, daar is weinig meer te beleven. Het plaatsen bij het koolzaad gaat dit jaar nog via mij, maar veel plaats zal er niet zijn.'

Bijenvolken in de Flevopolder

De organisatie voor plaatsing van bijenvolken zal in een overgangsfase komen.

Voor plaatsing van bijenkasten op gebieden van Staatsbosbeheer, binnen de gemeentegrenzen van Almere, dient men zich voortaan te wenden tot de imkervereniging Zuid-Flevoland van de VBBN. Telefonische of schriftelijke melding minimaal één week voor plaatsing bij de heer C. Lanphen, Oude Renbaan 16, 1261 VT Blaricum, 035-5312474. De kosten bedragen f 17,50 per vijf kasten per dracht. Betaling geschiedt op het moment van plaatsing, bij bovengenoemd persoon. Men is verplicht de kasten te voorzien van naam, adres, woonplaats en registratienummer van de VBBN. Na betaling ontvangt men een sticker die duidelijk zichtbaar op de kast moet worden aangebracht.

Een kaart waarop de plaatsingsgebieden zijn aangegeven, is op aanvraag en tegen betaling van f 2,50 verkrijgbaar.

Oriëntatie van de cellen

Vorige maand maakte ik een opmerking over de cellen in de raat. Als er horizontale wanden zijn vinden wij dat fout. Maar na het bekijken van 'natuurbouw' bleek, dat ongeveer de helft van de raten met horizontale wanden was gebouwd, de andere helft met verticale wanden. Een illustratie hiervan vond ik deze maand in het Zwitserse Imkerblad. Wildbouw die aan twee kanten was begonnen, links met verticale wanden, rechts met horizontale wanden.

In dit zelfde nummer enkele korte samenvattingen van lezingen van het Apimondia-congres. O.a. het volgende:

De invloed van ultrageluids-, magnetron- en röntgenstralen op de kwaliteit van honing werd onderzocht. Ultrageluids- en magnetronstraling werd gebruikt om de honing vloeibaar te maken. Röntgenstraling kan worden gebruikt om bacteriën en schimmels/gisten naar de andere wereld te helpen.

Resultaten:

- De magnetron maakt honing wel vloeibaar maar dit gaat ten koste van de kwaliteit.
- Ultrageluidsgolven hebben geen invloed op de kwaliteit van honing bij het vloeibaar maken. Alleen zijn er in de handel geen apparaten om hiervan in de praktijk gebruik te maken.
- Röntgenstralen verminderen de kwaliteit van honing niet. Maar voordat röntgenstraling in de praktijk kan worden toegepast, moet er eerst worden bewezen, dat alle bacteriën worden gedood, ook van Amerikaans vuilbroed.

Schweizerische Bienen-Zeitung 1995(12)

Kunstraat in een korset

Hoe maak je kunstraat nog steviger in het raam, zonder draden te spannen. Veel is al geprobeerd, in Amerika en Engeland wordt bijvoorbeeld al veel kunstraat bedraad verkocht.

Een eenvoudige oplossing is de volgende. In de bovenlat worden vier gaten geboord (\varnothing 8 mm). Daartegenover in de onderlat wordt wel aangeboord, maar niet doorboord. Je neemt afgepaste ijzerdraad (\varnothing 2 mm) en schuift die eerst in het gat van de bovenlat, daarna laat je hem in het kuiltje in de onderlat zakken. Je legt het vel kunstraat op deze 'fietsspaken', met de onderrand tegen de onderlat. Daarna neem je weer vier ijzerdraden en zet daarmee op dezelfde manier de kunstraat klem. Geen aantrekken van draden, geen trafo meer nodig om de kunstraat in te smelten. Als je de ijzerdraden goed op maat hebt, gaat het snel en de boven- en onderlat gaan niet krom staan door de draadspanning.

Uitsnijden van de raat voor het smelten gaat goed, zij het in stukken. De draden kun je uit de raat trekken. Het raam kan dan onmiddellijk weer opnieuw worden 'belegd' met kunstraat. Nadelen zijn er natuurlijk ook. Waar de draden zitten worden de cellen niet belegd. Als het raam eerst in de honingkamer wordt gebruikt, wordt het daarna meestal helemaal belegd.

De uitvinder heeft patent op zijn methode aangevraagd en is nu bezig een apparaat te ontwikkelen om deze methode gemakkelijk toe te passen.

ADIZ 1995(12)

Bestuivingsvooruitzicht

Je moet toch met je tijd mee gaan. En waar heeft iedereen het over? Jawel, de elektronische snelweg, het surfen daarover en weet ik wat. Maar let op, het volgende stuk heeft iemand anders voor mij van Internet geplukt. Het komt uit Florida, Verenigde Staten en gaat over een onderwerp wat bij ons ook 'in' is: wilde bijen.

In Amerika wordt het ook al een gewoonte om velden braak te laten liggen en afscheidingen tussen velden te laten verwilderen. Dit helpt om nestgelegenheid voor graafbijen te scheppen. De wilde bloemen zijn een nectar- en stuifmeelbron voor zowel honingbijen als wilde bijen.

Bestuiving is voor de boeren net zo belangrijk als mest geven of ziektebestijding. Alleen is bestuiving veel moeilijker te meten en het werk van een bijenvolk valt soms wat tegen. Maar dat is niet alleen te wijten aan

de imker en zijn bijen. Waar veel agrariërs geen rekening mee houden is het weer. Regen, storm en mist zijn veel voorkomende weersomstandigheden, en dan vliegen de bijen niet uit. Dit is een taak van de imkers om dat over te brengen op de boeren en zelfs op het grote publiek. Ook moeten imkers de rol van andere bestuivers onderstrepen.

Het artikel gaat dan verder over een nieuw bestuivingsboekje, over het kweken van hommels, en over pheromonen die bijen aantrekken. Over dit laatste onderwerp zijn de meningen verdeeld. Een artikel in de 'American Bee Journal' over de bestuiving van komkommers en watermeloenen gaf geen verschil in opbrengst te zien tussen met pheromonen behandelde gewassen en onbehandelde.

U ziet, er is niet nieuws onder de zon!

Florida Extension Beekeeping Newsletter Apis, 1995 (13): nr.7, juli.

Video Jeugdcurcus Imkeren

Hans Stadhouders, Bijengilde Oosterhout

Het Oosterhouts Bijengilde heeft in het nabije verleden al tweemaal een jeugdcurcus Imkeren georganiseerd. Beide malen bleek de curcus een groot succes. Het betrof steeds een doelgroep van cursisten tussen de tien en zestien jaar.

Teneinde dit aantal ook de komende jaren te garanderen heeft de auteur van dit stukje het initiatief genomen om een videofilm te maken waarin de verschillende aspecten van de curcus aan bod komen. Zo toont de film ons een ex-cursist die vertelt over zijn ervaringen, opgedaan tijdens de bijeenkomsten. Hij heeft inmiddels zelf bijen en belooft een goede imker te worden. Ook zien we cursisten (zowel jongens als meisjes) in echte bijenpakken aan het werk in de bijen. Ook thema's als honing slingeren, raten maken en koninginnen 'merken' worden belicht. Gekozen werd voor een afwisseling tussen gesproken tekst en muziek, waarbij de verschillende items in een vlot tempo de revue passeren. De videofilm kan gebruikt worden op basisscholen of scholen voor voortgezet onderwijs, tijdens voorlichtingsbijeenkomsten van het Oosterhouts Bijengilde, overige bijenverenigingen, milieu-educatieve centra en het IVN. De curcus leider was verantwoordelijk voor de inhoud van de film, terwijl de techniek en vormgeving in handen was van Gerrit Van Eyck.

Voor meer inlichtingen omtrent de video-opname kunt u zich wenden tot

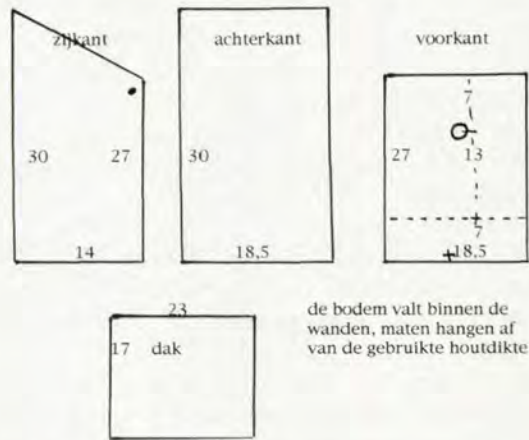
Hans Stadhouders, 0162-429802.

Proeven met een nestkastje voor hommels

Hayo H.W. Velthuis

Bij een bezoek aan het Ekologisch Onderzoekstation op het eiland Öland in Zweden zag ik de resultaten van een proef met verschillende typen nestkastjes voor het aantrekken van boomhommels, *Bombus hypnorum*. Een type dat veel weg had van een bekend model vogelbroedkastje beviel de hommels, en dus ook de onderzoekers, het best. Misschien is er ook in Nederland belangstelling voor. Het is gemaakt van

hommelnestkast volgens dr. Jan Tengö
(maten in cm.)

hout of watervast multiplex. Laat het ongeschilderd, om onplezierige luchtjes te vermijden.

Een klein maar belangrijk verschil met vogelbroedkastjes is de diameter van de vliegopening. Voor hommels is de ideale doorsnede 15 mm, voor kleine vogels zoals pimpelmees en koolmees is die 22-25 mm. Boomhommels zijn in staat zelfs broedende mezen te verjagen en hun nest bovenop de eieren of jonge mezen te bouwen. Zorg er daarom voor, dat de vliegopening de juiste doorsnede heeft. Het kastje kan aan de voorkant worden geopend, om het voor het broedseizoen schoon te kunnen maken. Daartoe zijn aan de zijanten, bovenin, twee spijkertjes ingeslagen waaromheen de voorklep draait. Aan de onderkant kan de voorklep worden vastgezet met een schroefoog. Wie graag een blik wil werpen in het hommelnest (vergeet de bijenkap niet) kan de voorkant volgens de stippelijijn splitsen in een vast deel en een draaiend bovendeel. Het nest valt dan bij het openen niet naar voren maar blijft achter het 'drempeltje' liggen. Om dit jaar effectief te zijn moet het kastje wel vóór 1 april hangen, dus snel aan de slag!

Biologische verscheidenheid

Wat is eigenlijk de biologische verscheidenheid, waarover, tijdens de Wereld milieuconferentie in Rio de Janeiro van juni 1993, zoveel gepraat werd en wat is de betekenis voor de imkers. In het tijdschrift 'Ecolo en action' (no. 48, pagina's 17-19) publiceerde R. Libois, zoöloog en onderzoeker aan de Luikse Universiteit, een artikel. Hieronder een samenvatting en letterlijke citaten van dit artikel.

'Laten wij ons eens gedachten vormen van alle dier- en plante-soorten die onze aarde bevolken. Er zijn er honderduizenden, miljoenen... Biologische verscheidenheid is echter meer dan veel verschillende dier- en plante-soorten. Binnen elke soort zijn er weer verschillen in de vorm van: plaatselijke stammen, geografische rassen, plaatselijke populaties. Binnen elke populatie zijn er individuen die onderling niet verwisselbaar zijn: Jules noch Ernest of Richard noch Irene. Deze ganse verscheidenheid, al deze wezens, hoe klein of hoe weinig bekend ze zijn, vormen tezamen de biologische verscheidenheid. Deze term dekt zowel de statische realiteit (het aantal soorten) als het dynamische of functionele (de onderlinge relaties die al deze wezens met elkaar hebben)...'

Deze overvloed aan verscheidenheid bestaat vanzelfsprekend ook bij de honingbij. Iedereen kent de verschillende bijenrassen: ligustica, carnica, iberica. Tussen deze rassen bestaat er een grote verscheidenheid aan plaatselijke populaties, soms 'ecotypen' genoemd. Deze ecotypen leveren het bewijs van het grote aanpassingsvermogen aan de plaatselijke omgeving. Zo is elk bijenvolk ook verschillend. De biologische verscheidenheid is dus ook een werkelijkheid in de bijenteelt, een werkelijkheid waarvan alle imkers dagelijks profiteren.

De biologische verscheidenheid bedreigd?

'Natuurlijk verdwijnen er soorten en andere duiken weer op. De evolutie van de soorten is een voortdurend fenomeen, maar het gaat langzaam. Het tempo waarin de soorten (sommigen schatten het aantal op honderd soorten per dag) op dit moment verdwijnen heeft nochtans niets gemeen met de veel tragere evolutie'.

De biologische verscheidenheid veilig stellen is een aan te gane uitdaging, indien wij waarde hechten aan het voortbestaan van de planeet en als dusdanig aan onze eigen overleving. Het leven op aarde hangt

inderdaad af van het behoud van het leven in al zijn vormen. Deze zijn immers van elkaar afhankelijk. Bijvoorbeeld, talrijke gewassen zijn voor hun bestuiving afhankelijk van insecten. Zoals men ziet is de bijenteelt een essentiële activiteit voor het behoud van de biologische verscheidenheid. Maar het essentiële probleem, waaraan de imkers schijnen te willen ontsnappen, ligt in de instandhouding van de biologische verscheidenheid van de bij zelf.

De soorten in stand houden

'Een soort in stand houden is dus niet alleen zich ervan gewissel of men haar kan huisvesten en haar in gevangenschap voortplanten. Het gaat er ook om een geheel van functionele relaties te behouden die de andere soorten van haar woongebied verbinden. De inzet beperkt zich niet slechts tot de bescherming van de soorten. Het is belangrijk dat de veranderlijkheid in iedere soort verzekerd is. Dit komt neer op het veilig stellen van een groot aantal individuen van iedere soort en, beter nog, van lokale populaties die genetische verschillen...'

Daar waar de imkers vaak het argument aanhalen van de bestuiving om hun activiteit te vergoelijken, zwijgen ze zeer dikwijls over de noodzaak om de biologische variabiliteit van de bij in stand te houden. Dit betekent dat het niet alleen voldoende is de bij als dusdanig te beschermen: men dient ook de verschillende rassen te behouden, en zelfs meer, men dient er op te letten dat ieder ras talrijke populaties kent, elk aangepast aan hun leefomgeving. Dit houdt bijvoorbeeld in dat van de zwarte bij een groot aantal populaties in verschillende verspreidingsgebieden behouden moet worden. Door de import van uitheemse bijen wordt dit zeer bemoeilijkt.

De rol van de landbouw en de veeteelt

'De moderne landbouw en veeteelt liggen aan de oorsprong van een genetische ontwaarding/erosie (vermindering van de biologische verscheidenheid). In Indonesië zijn meer dan 1.500 variëteiten van rijst in de loop van de laatste 15 jaren verdwenen en meer dan 75% van de geplante rijst komt in dit land van één plant voort.

In Europa wordt het merendeel van de robuuste rassen van koeien of paarden op zeer korte termijn bedreigd omdat zij niet meer interessant zijn, omdat wij enkel op produktievermeerdering gericht zijn. Deze robuuste rassen worden nochtans angstvallig in ere hersteld omwille van hun erfelijke aanleg om zich in marginale gebieden te handhaven en om hun weerstand'.

In dit opzicht, verschilt de situatie van de bijenteelt weinig met deze van de opbrengstweek. Er zijn meer en meer imkers die een bij van een vreemd ras verkiezen boven de robustere bij van het land. De laatste is dus gedoemd te verdwijnen als er niets wordt ondernomen om ze in stand te houden. Dit betekent een onherstelbaar verlies voor de biologische variabiliteit, verscheidenheid, van de soort.

Samenvatting

Het feit dat meer dan honderd staatshoofden en regeringsleiders bijeengekomen zijn op de wereldtop in Rio de Janeiro om over de biologische verscheidenheid te praten, toont wel degelijk aan dat het om een gewichtig universeel probleem gaat.

De imkers dragen een enorme verantwoordelijkheid t.o.v. de bij: de biologische verscheidenheid vermindert telkens als er een Carnica koningin, Buckfast of anders in een bijenvolk geïntroduceerd wordt in plaats van een koningin van het zwarte ras. Maak de rekening maar op! De promotie en de instandhouding van de inheemse bij is dus geen achterhoedegevecht zoals men vaak wil doen geloven. In andere landen bestaan er verenigingen om de inheemse bij te verdedigen. Voorbeelden zijn: in Engeland 'British Isles Bee Breeders Association' of de 'Tiroler Imkerschule' in Oostenrijk. In feite missen de kleine imkers 'in vrije uren' hun doel als zij een bij van een vreemde adoperen. Zij ontzeggen zich de voldoening om positief en concreet deel te nemen aan een der voornaamste uitdagingen van onze maatschappij: het in stand houden van een verdedigbare aanwending van de biologische verscheidenheid en als dusdanig, de toekomst van het leven op aarde.

M. Arnst

Grijs

Het is helemaal niet leuk om kritiek te geven maar elke keer dat ik het januarinummer zie liggen erger ik me er aan. Hoe kan iemand nou bedenken om tijdens donkere wintermaanden een tijdschrift te maken met een kaft in een grijs tint die je alleen maar aan een begraafplaats doet denken. Afschuwelijk.

De inhoud is al geen haar beter. Misschien ben ik wel te jong voor dit alles. Immers de overlijdensadvertenties zijn meestal van mensen die bijna drie maal zo oud zijn als ik (deze keer waren het jongelui) en dan zeven grijze bladzijden. Ongetwijfeld zijn dat de bladzijden waar het hele krantje zijn bestaan aan dankt, helaas ben ik niet geïnteresseerd in dat alles en dan wordt het enige leuke uit het krantje geschrapt! De strip.

Blijkbaar moet je van voor de oorlog stammen en heel erg serieus zijn om er bij te horen.

Waar komt die kleurvolgorde van het krantje eigenlijk vandaan? Waarom zilver dit jaar? Ik hoop niet dat het antwoord op die vraag in een eerder nummer op de grijze bladzijden stond. Ik was een van de gelukkigen die een enquêteformulier in mocht vullen en heb dat ook braaf gedaan. Verder waren de jongelui zeker bijna allemaal op vakantie want als ik dit nummer bekijk dan vind ik dat er niet meer dan een oud ... krantje overgebleven is.

Nerine Iken, Westerland NH.

Naschrift redactie

Je hebt gelijk: Het januarinummer is veel te donker uitgevallen. Wat betreft de inhoud: we staan altijd open voor concrete suggesties. De kleur van de voorpagina stemt overeen met de afgesproken kleurcodering voor gemerkte koninginnen nl. wit (1 of 6), geel (2 of 7), rood (3 of 8), groen (4 of 9) en blauw (0 of 5), met tussen haakjes het getal waar het betreffende jaar op eindigt. De strip is geschrapt omdat volgens de enquête het merendeel van de lezers hier niet van gediend was. De redactie van bijen probeert immers zoveel mogelijk aan de wensen van de lezers te voldoen. Mocht echter blijken dat er bij een redelijk gedeelte van de lezers toch behoefte bestaat aan wat meer luchtige rubrieken dan is de redactie zeker bereid daar gehoor aan te geven. Reacties s.v.p. naar Postbus 198.

Martin Schyns

Wintersterfte en aardstralen

In Bijen 4(11): 310 (1995) 'Wintersterfte' wordt gevraagd naar ervaringen met aardstralen. Graag wil ik mijn ervaring hiermee doorgeven. Door de ondergrond van mijn bijenstal loopt een aardstraal en wel zo dat de volken er precies bovenop staan. Een ervaren wichelroedeloper adviseerde mij de aardstraal te onderbreken met een bepaald hulpstuk, een half duims koperen buis. De bijenstal was nu stralingsvrij. Later ben ik dit gaan veranderen. In november plaats ik het hulpstuk zò, dat de bijenstal stralingsvrij is, in februari verwijder ik het hulpstuk, de aardstraling kan zijn natuurlijke uitwerking hebben, in april plaats ik het hulpstuk aan de andere kant van de stal zodat de straling wordt teruggeworpen. Er is dan een verhoogde straling onder de volken. Mijn volken reageren daar goed op.

B. Kers, Terwolde

Een bijenstand in Parijs

F.P. Bohlmeijer

Een favoriete bezigheid van een imker in het buitenland is het bezoeken van een plaatselijke bijenstand. Daarvoor hoeft men zich niet te beperken tot het platteland. In het midden van Parijs, in het 6e arrondissement, bevindt zich een fraaie bijenstand. In een

Het paviljoen.

hoek van de 'Ancienne Pépinière' (de oude boomkwekerij), een onderdeel van de Jardin de Luxembourg, waar de rue Guynemer en de rue d'Assas samenkomen, kunt u hem vinden.

De Société Centrale d'Apiculture, opgericht in 1856, kreeg in 1872 toestemming om een bijenstand op die plaats op te richten.

Een belangrijk doel was om daar lessen bijhouden te geven. Uit een aankondiging op het gebouw naast de bijenstand blijkt dat dergelijke lessen nog steeds gegeven worden. Een aantal fraaie kasten staat vrij opgesteld met in het midden een mooi vormgegeven bijenkroeg. Er is ook een bescheiden paviljoen met een aantal speciale bijenwoningen. Een bezoek aan de bijenstand is beslist de moeite waard. Niet alleen voor

Bijenkasten en bijenkroeg Foto's Peter Bohlmeijer

de stand zelf. Men ontmoet er ook regelmatig imkers van verschillende nationaliteit. En als we over de bijen praten, vallen in de regel taalproblemen ook wel mee. Als u nu toch op de bijentoer bent, niet ver van de bijenstand, vlak bij het Gare de Montparnasse, is in de rue Pernety, nr. 41, het kantoor en de winkel van de Société, een soort Bijenhuis dus. Aardig om daar eens binnen te lopen en te zien wat de Franse imkers aan

Aankondiging van een bijencursus.

materialen gebruiken. En misschien is er ook wel iets voor u bij.

En tot slot, op het kerkhof van Montparnasse is het graf van Henri Hamet (1815-1889), een man die veel voor zijn Société heeft gedaan. Zijn grafmonument draagt naast zijn portret ook een aantal reliëfs met bijen en een bijenkorf. Zo ziet u maar, zelfs voor imkers is er in Parijs nog wel wat te beleven.

Studiedag ABTB-imkers

Op zaterdag 8 juni 1996 houdt de ABTB-imkersbond haar jaarlijkse studiedag. Als lokatie is gekozen imkerij 'Wind in de wilgen', in de directe omgeving van Lelystad-Noord.

Er is plaats voor maximaal 60 personen. Wim Bruinekool, de eigenaar zal met enige assistentie de rondleidingen in de weelderige plantentuin verzorgen. Johan Calis laat ons kennismaken met het imkeren in Vietnam, aan de hand van een prachtige dia-presentatie. Rob Veldhuizen neemt vervolgens de drie-in-één-methode nog eens met ons door, voorzien van een aantal nuttige tips. Kortom een fijn bijenfeest. Noteert u die achtste juni vast in uw agenda. Nader bericht volgt.

In **Bijen** van april 1994 staat een uitgebreide beschrijving van onze studielokatie. Ook in mei 1995 is in **Bijen** een notitie verschenen over de plek waar wij begin juni met onze bijenvrienden zullen verblijven.

Waarom gaat honing gisten?

Ab Kuypers

Over 'gistende honing' wordt maar weinig geschreven. Misschien omdat het weinig imkers overkomt? Ik geloof daar niet in. Ik kan u verzekeren dat ik zelf ook af en toe ook partijtjes honing in mijn voorraad aantref die gisten. Zelfs imkervrienden, die heel wat meer in hun mars hebben dan ik, hebben er soms mee te maken.

Gisten

Boosdoeners zijn die gistsoorten (ééncellige plantaardige organismen) die zich kunnen vermenigvuldigen in sterk suikerhoudende voedingsmiddelen. In honing komen deze altijd voor. Dit wil echter geenszins zeggen dat zij ook altijd tot ontwikkeling zullen komen. Gisten worden door de bijen tegelijk met stuifmeel en nectar de kast binnengebracht. Of honing al dan niet gaat gisten heeft vooral te maken met de verhouding suiker/water en wordt mede beïnvloed door de temperatuur. Daarnaast zal de ene de honingsoort eerder gaan gisten dan een andere.

Water/suiker-verhouding

Van Nederlandse honing ligt het watergehalte gemiddeld op 19,1%. Dit is behoorlijk dicht bij de grens van het watergehalte van 20% waarbij gisten in honing zich kunnen ontwikkelen. Bij een waarde van 17% en lager zullen er normaal gesproken geen gistingproblemen optreden.

Het is dan ook zaak dat honing door de imker pas wordt geogst wanneer deze minimaal voor tweederde is verzegeld. Beter is het natuurlijk te wachten tot alle ramen verzegeld zijn.

Bij het verpakken en opslaan van de honing moet rekening worden gehouden met het feit dat we te maken hebben met een hygrosopische stof. Dat wil zeggen dat zij water aantrekt.

Bij het gisten van honing ontstaat alcohol, bepaalde zuren en koolzuurgas, hetgeen de schuimlaag boven op de honing veroorzaakt. Gistende honing heeft een fruitachtige smaak.

Kristallisatie

Normaal gesproken zal uiteindelijk alle honing gaan kristalliseren. Juist bij het langzaam versuikeren bestaat het gevaar dat het gisten de honing kan bederven. In zo'n geval ontstaat in de honingpot een twee-lagen systeem. De gekristalliseerde suikers bevinden zich

daarbij in de onderlaag, in de heldere bovenlaag zal een te laag suikergehalte ontstaan. Hierin kunnen de gistcellen zich gemakkelijk vermeerderen.

Door het enten van honing waarbij een fijne en directe kristallisatie wordt nagestreefd kan het ontstaan van zo'n tweelagen systeem worden voorkomen. Het schijnt overigens dat de in honing aanwezige gistcellen het kristalliseren bevorderen. Ze werken als kristallisatiekernen.

Om een gelijkmatige kristallisatie te verkrijgen gaan veel imkers er toe over hun honing gedurende een aantal dagen een aantal malen te roeren. Met dat roeren moeten we voorzichtig zijn wat betreft het inbrengen van lucht want de mogelijkheid bestaat dat mede door de ingeslagen lucht de gisting wordt bevorderd.

Andere oorzaken

Tijdens een zware, snelle dracht kan het gebeuren dat de bijen de honing al verzegelen voordat deze voldoende is ingediktd. Vochtige weersomstandigheden zijn in zo'n geval ook nog eens nadelig. Het is niet ondenkbaar dat deze verzegelde honing een watergehalte heeft die boven de kritische grens uitkomt. Het zou zelfs kunnen voorkomen dat zulke honing al in de raat tot gisting overgaat. Ook verzegelde raten, bewaard op een koele vochtige plaats, kunnen gistingsverschijnselen gaan vertonen.

Misschien is de volgende veronderstelling te theoretisch. Toch wil ik hem u in overweging geven. Bij het bewaren van geslingerde raten gedurende de winter is het niet ondenkbaar dat de nog aanwezige honing daarin zal gaan gisten. Geven wij zulke 'natte en verontreinigde' ramen, zondermeer in het voorjaar aan de bijen dan is het misschien mogelijk dat de eerste honing daardoor besmet wordt en gaat gisten. Daarom zouden we geslingerde raten toch maar moeten laten schoonlikken om ze daarna droog te overwinteren.

Bewaren van honing

In principe mag honing nooit aan vocht worden blootgesteld. We moeten haar altijd in goed afsluitbare, glazen potten verpakken. Natuurlijk zorgen we ervoor dat onze potten kiemvrij zijn. Een droge, donkere kast met een gelijkmatige temperatuur is de meest aangevozen plaats om het te bewaren. Ideale is een temperatuur van rond de 12°C en een luchtvochtigheid van

60%. De honing zal onder zulke omstandigheden geen water uit de lucht aantrekken. Raathoning vereist een veel drogere atmosfeer. Ik wens u succes toe met het verkrijgen van zulke, optimale, bewaaromstandigheden.

Gebruik van gistende honing

In Schotman valt te lezen dat gistende honing, 1:1 opgelost in water en daarna of vooraf verhit nog prima als bijvoeder gebruikt kan worden. Verhitten zal de gistcellen doden en de alcohol doen verdampen.

'We mogen nimmer gegiste honing aan de bijen voeren in verband met mogelijke besmetting van een volgende honing,' is het advies in een ander bijenboek.

Gistende honing kan bij menselijke consumptie trouwens geen kwaad. Of er van reeds gistende

86 honing nog drinkbare drankjes te maken zijn heb ik nog nooit zelf uitgeprobeerd. Ik ben wel benieuwd naar de mogelijkheden.

Gistende honing is na verhitting nog heel goed voor consumptie geschikt. Zij het dat we niet meer van honing mogen spreken. Bij het verhitten van honing

breken verschillende bestanddelen in de honing af, de chemische samenstelling verandert. Als zoetstof voldoet ze echter nog prima.

Geen antwoorden

Dit werd geen verhaal met pasklare antwoorden.

Persoonlijke ervaringen zullen met deze theorie niet altijd opgelost zijn. De directe aanleiding voor dit verslag was een gesprekje vorig jaar tijdens een tuinmarkt en mijn eigen door gisten bedorven koolzaadhoning. In het eerste geval ging het om phacelia-honing die door de bijen tijdens warm weer was geproduceerd. Waarschijnlijk is hier dus sprake van 'niet rijp, toch verzegeld'. Wat betreft mijn verloren koolzaadhoning? Geen idee. Van de bovengenoemde zaken was er niet een van toepassing.

De lezer wil ik hierbij uitdagen zijn of haar kijk op de zaak aan Bijen toe te vertrouwen. Waarom het soms toch fout gaat ondanks het slingeren van goed verzegelde honing, begrijp ik niet.

bijen

FOTO VAN DE MAAND

Bijenstal en foto van G. Kotterink uit Dronten.

Bienenkrankheiten, Diagnose und Behandlung

Friedrich Pohl's boek over bijenziekten helder en toegankelijk

Catherine Reker

Voor veel Nederlandse imkers is de Duitse bioloog Friedrich Pohl geen onbekende: hij heeft al verschillende lezingen gegeven in Drenthe, Friesland en onlangs bij de BBV (Buckfast Belangen Verenigd). Doordat hij o.a. in Groningen heeft gestudeerd spreekt hij voortreffelijk Nederlands. Verder schrijft hij op een lezersvriendelijke manier over bijen en hun gezondheid. Onlangs is van zijn hand een boek verschenen, dat tevens dient als onderzoekswerk voor zijn promotie, in februari 1996.

'Bienenkrankheiten' is weliswaar in het Duits geschreven, maar is door een helder taalgebruik en veel tekeningen en afbeeldingen (de meeste van hem zelf) zeer duidelijk. Het boek gaat uit van de uitdaging voor de imker om gezonde bijenvolken te houden, zo staat in de inleiding.

Een kleine greep uit het bijna 200 pagina's tellende boek:

- het gebruik van loep, stereoloep en microscoop. Een duidelijk diagnoseschema van het bijenvolk door eenvoudige waarnemingen op de vliegplank, maar ook wasmul-onderzoek en diagnose van broedramen. Veel aandacht besteedt hij aan broedziekten met duidelijke foto's over onder meer de ontsmetting van bijenmaterialen. Ook de Duitse manier van het maken van hongerzwermen bij Amerikaans vuilbroed wordt helder uiteengezet.
- de varroamijt: een duidelijke omschrijving van het ontstaan van de plaag, de verschijnselen en de bestrijding. Ook de behandeling met mierzuur (Milbenplatte) en darreraatmethode worden in woord en beeld overzichtelijk weergegeven.
- meiziekte, roverij en vijanden van de bijen (zoals muizen, wasmot en mens...) evenals nosema en tracheemijt worden uitvoerig behandeld.

87

Met summiere kennis van de Duitse taal is het boek glashelder ook door de vele foto's en afbeeldingen. Zonder meer een aanrader. Met een wetenschappelijke achtergrond, maar voor elke imker toegankelijk.

Bienenkrankheiten, Diagnose und Behandlung
Friedrich Pohl; Uitgegeven door Deutscher
Landwirtschaftsverlag, Berlijn

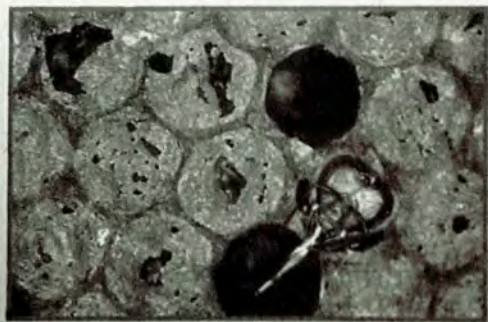
De uitgeverij Deutscher Landwirtschaftsverlag,
Grabbeallee 41, 13156 Berlijn, Duitsland.
Kosten DM 28,- ISBN-nummer 3-331-00704-8.
Telefoon uitgeverij: 00-49-30483203,
fax 00-49-30-483203-40, t.a.v. Eva Reichel.
Giro Postgiroamt Berlin 65064-109.

Friedrich Pohl

BIENEN- KRANKHEITEN

Diagnose und Behandlung

Deutscher Landwirtschaftsverlag Berlin

Deelnemers tevreden over cursus biotechnische bestrijding

Joop Beetsma

In 1995 hebben de onderzoekers van de Ambrosiushoeve en de vakgroep Entomologie van de LUW de cursus: 'Een darreraatmethode voor de bestrijding van de varroamijt' verzorgd. Deze cursus werd in april, mei en juni gehouden op de Ambrosiushoeve in Hilvarenbeek.

Het verloop van de cursus

88

Voor het begin van de cursus ontvingen de cursisten thuis de handleiding met werkschema's zodat zij zich al vast konden voorbereiden. De cursus werd op zaterdagochtend gehouden en bestond uit één theorieles en vier praktijklessen.

De cursus werd met veel belangstelling door 22 imkers gevolgd, waarvan het merendeel uit de provincie Brabant afkomstig was. Tijdens de praktijklessen werd, na de inleiding en het beantwoorden van vragen, aan de hand van een grafiek getoond hoeveel mijten er op de onderleggers en in de verwijderde darreraten gevonden waren. Naar aanleiding van vragen werd duidelijk gemaakt dat de bestrijdingsmethode kan worden aangepast aan de toegepaste bedrijfsmethode. Op de laatste cursusochtend werd een evaluatieformulier uitgereikt dat door 14 deelnemers werd ingeleverd of later toegezonden.

Naar aanleiding van opmerkingen en suggesties van de deelnemers werden in de handleiding en de werkschema's verbeteringen aangebracht. De deelnemers ontvingen na de cursus de herziene handleiding en,

nadat de mijten in de darreraten en de mijten die zich nog op de bijen bevonden geteld waren, het uiteindelijke resultaat van de varroamijtbestrijding in de behandelde volken.

De herziene versie (van september 1995) is voor geïnteresseerden verkrijgbaar bij de Ambrosiushoeve.

Evaluatie van de cursus

Organisatie. De deelnemers waren tevreden (beoordeling voldoende tot zeer goed) over het contact met de cursusgevers, het gebruik van de media, de wijze van presenteren, de demonstraties, het tempo van de cursus en het beantwoorden van vragen. Opmerkingen van enkele deelnemers:

- De grafieken werken verhelderend.
- De getallen op de grafieken waren moeilijk te lezen.
- Wie is aansprakelijk wanneer er bij het toepassen van de methode schade aan de volken ontstaat?
- Het tempo is hoog.
- Indien de groep kleiner geweest was hadden cursisten actief kunnen meedoen aan demonstraties.

Inhoud van de cursus

De duidelijkheid van de handleiding, de duur van de mondelinge toelichting en de demonstraties werden over het algemeen ruim voldoende tot zeer goed gevonden. Bij deze vragen kwamen echter voor de cursusgevers belangrijke punten naar voren:

- De handleiding is te summier.
- Tekeningen niet altijd duidelijk.

Toelichting door A. de Ruijter, rechts J. van den Eijnde en W.J. Boot. Foto: J. Beetsma.

De cursisten op zoek naar varroamijten. Omdat de wind de mijten zou kunnen wegblazen, werden de varroaladen in het dak gelegd. Foto: J. Beetsma.

- Meer de nadruk leggen op het principe van het broedvrijmaken.
- De toelichting is te beknopt.
- De toelichting is te uitgebreid, maar gaf wel gelegenheid tot het stellen van vragen.
- Door het grote aantal deelnemers was de afstand tussen de volken en de cursisten bij de demonstratie te groot, waardoor niet alles goed te zien was.
- Het aantal demonstraties zou een keer minder kunnen.

Zelf toepassen van de methode

- Zes deelnemers hadden de methode bij hun volken toegepast. Opmerkingen van enkele deelnemers:
- Het aantal handelingen is bezwaarlijk.
- Toepassen methode niet gelukt door het zwermen van de volken. Geen van deze imkers had de effectiviteit bepaald.
- Een deelnemer had samen met de arrestraammethode deze methode gedeeltelijk toegepast.
- Zeven deelnemers hadden de methode (nog) niet toegepast.
- Opmerking: eerst overwegen hoe de methode in mijn bedrijfsmethode past.

Resultaten van de varroamijtbestrijding

De gedemonstreerde methode dient zowel voor het bestrijden van de varroamijt als voor het verhinderen van het zwermen. Voor dit doel worden steeds twee stevige volken gecombineerd. Het principe van de varroabestrijdingsmethode is dat er, door het wegnemen van al het werksterbroed uit het ene volk, een broedloze periode gemaakt wordt waardoor alle mijten zich op de volwassen bijen bevinden. In deze periode kunnen de mijten effectief in darrebroed van

de juiste leeftijd worden weggevangen. Tijdens de behandeling worden in het tweede volk, na het afnemen van een veger met de oude koningin, koninginnen gekweekt (tweede broedloze periode) waardoor uiteindelijk twee volken en een veger aanwezig zijn.

Voor het beoordelen van het resultaat van de behandeling worden de gevangen mijten in de darre-raten geteld en worden de volken en de veger ten slotte met Apistan nabehandeld om het aantal overgebleven mijten te tellen.

De resultaten werden door Jan van den Eijnde bewerkt en in een tabel samengevat.

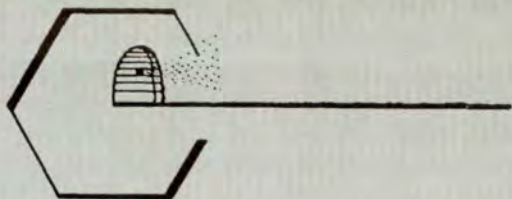
Aantal mijten	Volk 1 (62)	Volk 2 (71)	Veger(145)
in darreraat	492	551	20
na Apistan	60	8	13
Effectiviteit	89,1 %	98,6 %	60,6 %
Aantal mijten	Volk 1 (14)	Volk 2 (67)	Veger (78)
in darreraat	515	1706	50
na Apistan	34	23	16
effectiviteit	93,8 %	98,7 %	75,8 %

Het resultaat in de hoofdvolkten is goed, de effectiviteit varieert van 89,1 tot 98,7%. De percentages bij de vegers zijn aan de lage kant, maar wanneer wij de absolute aantallen (13 en 16 mijten) beschouwen, is ook daar het resultaat goed te noemen. De nieuwe darreraatmethode heeft uitstekend voldaan voor het bestrijden van de varroamijt.

Cursus biotechnische bestrijding varroamijt 1996

In 1995 hebben de onderzoekers van de Ambrosiushoeve en van de vakgroep Entomologie van de LUW in Hilvarenbeek een cursus verzorgd over de biotechnische bestrijding van de varroamijt door middel van het wegvangen van mijten in darrebroed. In verband met de belangstelling van imkers in midden- en noord-Nederland wordt deze cursus onder auspiciën van de Ambrosiushoeve dit jaar in Wageningen gehouden. De cursus zal bestaan uit vijf lessen (één theorieles op zaterdag 13 april en vier praktijklessen op 4 mei, 11 mei, 25 mei en 1 juni). De kosten bedragen f75 pp.

Deelnemers dienen over voldoende imkerervaring en basiskennis te beschikken. Aangeraden wordt de methode tijdens de cursisperiode ook op eigen stand toe te passen. Afhankelijk van het aantal aanmeldingen willen de organisatoren zich het recht voorbehouden om gegadigden af te wijzen. Alleen met een groep van werkbare omvang kan een goede cursus worden gegeven. Belangstellenden kunnen zich opgeven bij: drs A. de Ruijter, 013-5425888 of drs J. Beetsma, 0317-482320.

Van de bestuurstafel

J. Beekman

Allereerst namens het Bondsbestuur alle imkers en hun familieleden een gelukkig en goed bijenjaar met veel verenigingsactiviteiten toegewenst.

De vergadering van het voltallige bestuur vond deze keer plaats in de vergaderruimte van de honingzemerij 'het Zuiden b.v.' in Boxtel.

De volgende punten kwamen aan de orde:

- De stand van zaken m.b.t. de honingzemerij werden door directeur Van Laarhoven toegelicht;
- Internationaal is de inkoop van honing dit jaar een lastige zaak. De honing wordt vastgehouden met de verwachting van een hogere prijs. De handel in honing verloopt grillig door misoogsten in de verschillende landen.
- De activiteiten na het overnemen van het bedrijf van De Vries uit Pieterburen. De installatie van de nieuwe machines en de afspraken die zijn gemaakt met grote afnemers over de levering van honing.
- De bedrijfsvoering voor 1996 zal gericht zijn om tot een verdere optimalisatie te komen. De vooruitzichten zijn goed.
- Een rondgang door het bedrijf is gemaakt. De nieuwe afvullijn oogste veel bewondering.
- De punten uit de laatste Bedrijfsraadvergadering werden besproken. Zie Bijen 5(2): (1996).
- In Zundert en Teteringen zijn door voorzitter C. Roelen namens het Bondsbestuur draaginsignes voor 25- en 40-jarig lidmaatschap uitgereikt.
- Belangrijke zaken uit de werkgroep Bijen en Bestrijdingsmiddelen:
 - Spuitschade moet altijd gemeld worden. Bij extreme situaties zal dit altijd door de spuitschade-expert van de Bond bij de AID worden gemeld.
 - Gebruik de juiste middelen bij de bestrijding van de varroamijt en voorkom daarmee resistentie.
 - De analyse van de gegevens van de schadeformulieren. De meldingen worden geanalyseerd op: provincie, jaar, maand, teeltsector, gewas, middel en werkzame stof.
 - Op de Ambrosiushoeve is onderzoek gestart naar het verband tussen het injecteren van bomen met insecticiden en de sterfte van bijen en hommels.
- In de vergadering van de Raad van commissarissen van de honingzemerij is de suikerrekening 1995 vastgesteld.
- Voor gebruik op scholen zal het Bondsbestuur subsidie geven op de aanschafprijs van de 'Bijenkrant'. Aanvragen richten aan het secretariaat.
- De vereniging Berlicum is overgegaan naar een andere bijenhoudersorganisatie. Het Bondsbestuur gaat akkoord, e.e.a. volgens de Statuten van de Bond. Vijf leden blijven lid van de Bond van Bijenhouders NCB.

- Een strooifolder met informatie over drachtplanten is in concept gereed. De bestuursleden is om commentaar gevraagd. Als ook de Bedrijfsraad accoord is, zal de folder naar de verenigingen worden gestuurd. Die kunnen deze kopiëren voor gebruik op markten, scholen
- Van 'Imkerij Fortmond' is een Nieuwsbrief ontvangen.
- Het Bondsbestuur gaat accoord met de kandidaatstelling van de heer J. Charpentier voor een functie in het bestuur van de Stichting Station voor Carnicateelt.
- Het 75-jarig jubileum van de Bond zal de nodige aandacht krijgen tijdens de Studiedag 1996, op de tentoonstelling 'Tuinidee 96' in 'sHertogenbosch en door het promoten van de 'Bijenkrant'.
- De Studiedag 1995 werd geëvalueerd. Het was een goedlopend geheel. Het programma was wat te druk, in het vervolg het aantal sprekers beperken. Het programma voor de Studiedag 1996 staat al weer in de steigers.
- De Bestuivingsregeling 1996 is binnen. Deze is te verkrijgen op het secretariaat.

Dit was weer een greep van wat er op de vergadering behandeld is. Als u vragen of opmerkingen heeft, kunt u contact opnemen met de secretaris J. Beekman, tel. 013-5836350, van 08.30-12.30 en 13.30-16.30 (alleen op maandag).

Ambrosiusviering 1995

mw. A. van de Linden, afdeling Boekel e.o.

Traditiegetrouw viert imkers op 7 december hun patroondag, want de H. Ambrosius is sinds eeuwen de beschermheilige van bijenhouders. Zo ook nu kwam een groot aantal van hen met hun partners bijeen op deze donderdagavond om dit feit te gedenken. Helaas waren enkele wegens ziekte of andere omstandigheden verhinderd.

Voorzitter Raijmakers opende onder het genot van koffie met vlaai de avond en heette alle aanwezigen van harte welkom. Alvorens de feestelijke aangelegenheden te laten passeren sprak hij nog een 'In Memoriam' uit in verband met het vrij onverwacht overlijden van mw. Tina Gijsbers-v.d. Broek. Zij en haar man Piet hebben indertijd de club helpen overleven en ook stond zij altijd klaar een helpende hand te bieden waar het nodig mocht zijn. Daarvoor had zij van haar kinderen bij hun 40-jarig huwelijk in mei 1995 een onderscheiding gekregen. De heer Gijsbers was al eerder geridderd.

Na nog een paar huishoudelijk mededelingen gaf de voorzitter het woord aan onze gast, Broeder Theo van Wanrooij, voorzitter van de Keuringscommissie voor de Bedrijfswedstrijd, die de uitslag voor 1995 bekend maakte.

- 1: H. Steegs uit Lieshout, hij kreeg tevens de wisselbeker uitgereikt.
- 2: M. v.d. Heuvel uit Beek en Donk.
- 3: W. Janssen uit Boekel.
- 4 t/m 15: de overige deelnemers.

De Keuringscommissie werd door de voorzitter bedankt voor het gedane werk onder aanbieding van een kleine attentie. Onder het genot van een glaasje kon gezellig worden bijgepraat en ervaringen uitgewisseld. Het gastoptreden werd dit jaar verzorgd door dhr. Rien Bekkers uit Olland. Hij trad tweemaal voor ons op; namelijk in een creatie van 'Rinus de Motorcoureur' en als 'De Winnaar'. Om de kosten van de avond enigszins te drukken, was door de bestuursleden wederom een groot aantal prijzen bijeengebracht voor onze jaarlijkse loterij. De meesten gingen dan ook met één of meerdere prijzen naar huis. De hoofdprijs, een bijenkorf, viel ten deel aan mw. M. Reijnen uit Handel. Het worstebrood liet zich eveneens goed smaken en zo rond de klok van 24.00 uur sprak de voorzitter een kort dankwoord aan dhr. Bekkers, Broeder Theo, alle deelnemers en de organisatoren van deze avond.

Hij hoopte de imkers terug te zien op de jaarvergadering van 16 januari. Verder wenste hij iedereen wel thuis, een goede nachtrust en tot ziens. Een mooie en gezellige Ambrosiusavond ging weer al te snel voorbij.

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Kopij voor maart betekent de laatste kans om te pogen uw stemgedrag op de Algemene Vergadering te beïnvloeden. Natuurlijk laat u dat niet doen, dat weet ik, maar gun mij nu maar dat gevoel. Want denk niet dat ik er onbekommerd naar toe leef. Was de vorige AV weinig enerverend, ik vrees dat we dat van de komende niet zullen zeggen. Ik schreef het al in mijn brief, we hebben een ongelukkige samenloop van contributieverhoging. Het is u uitgelegd en ik hoop dat u ons opnieuw het vertrouwen geeft. Ik kan natuurlijk zeggen: het zijn maar drie potjes honing en dat is waar, maar f 15,- extra op de contributie ziet er heel anders uit. Ik kan zeggen: wij gooien het geld niet over de balk en dat is ook waar, maar wie neemt de moeite de cijfers erop na te pluizen? Ik kan zeggen: we zijn goed bezig, en ik weet dat velen het met me eens zijn, maar de meesten kunnen het niet zien, tenminste nog niet. De resultaten komen pas later. Misschien kan ik het beste zeggen: mensen, laat ons niet in de steek nu het 100-jarig jubileum nabij is. Toon u royaal en laten we met z'n allen naar die honderd jaar toelevan. Niemand van ons kan dat daarna nog eens meemaken. Laat deze kans niet voorbijgaan. Gun u zelf dit

eeuwfeest.

Laat ik dan maar wat over het feest zeggen. Niet dat alles al zeker is maar ik vertel u wat wij nu van plan zijn. Moet dat plan straks gewijzigd worden, dan vertel ik u het waarom. Maar zo blijft u op de hoogte.

Wij hebben nu het idee het jubileumfeest te spreiden. Tussen de oprichtingsdatum + 100 is 26 oktober 1997 en de Algemene Vergadering 1998. Dat is dus vijf maanden. In die vijf maanden gaan we naar de groepen met een feestelijk programma. Het jubileum wordt ingeluid met een mini-symposium over een thema dat de bijenhouderij nauw raakt en met de introductie van het jubileumboek. Dan dus een rondreis naar de groepen, waar ook weer het houden van bijen aan de orde komt en waar het boek wordt uitgereikt.

Wij zullen de groepsbesturen binnenkort vragen een datum te kiezen voor viering in de groep, zodat zij kunnen zorgen dat het niet samenloopt met activiteiten in de groep, of juist wel als ze dat een goede combinatie vinden. De afsluiting zal daarna liggen op de middag na de Algemene Vergadering 1998, met de officiële aspecten ervan, maar waar wij trachten er vooral een ontmoetingsplaats van imkers van te maken. Een groot aantal is er dan toch al en zo kunnen we het een en het ander combineren. Meen nu niet dat we alles al rond hebben, maar dat hoeft ook niet. We groeien wel steeds meer toe naar concretisering. En als u nog een sponsor weet voor een ton, bel ons secretariaat maar even en vraag naar Heyta.

Ik meldde vorige keer dat wij op de Koninginneteedag zouden proberen om de neuzen in dezelfde richting te krijgen voor wat betreft de AVB-preventiemaatregelen. Dat is vandaag gebeurd en de bereidheid om daaraan te werken was aanwezig. Ik koester dus hoop want nu moeten we een gezamenlijk standpunt bepalen nu we op prima wijze de plussen en de minnen van de verschillende onderzoeksmethoden voorgeschoteld kregen.

En zo zijn we steeds op verschillende fronten bezig, maar het is vaak weinig zichtbaar en dus denken velen dat 'Wageningen nog steeds niets doet'. Het zij zo, wij werken gewoon door.

Tijdens de Algemene Vergadering van de VVBN op 23 maart a.s. zal dhr. G. Mostert uit Zwolle een intermezzo verzorgen.

Dhr. Mostert zal een presentatie geven over 'Het belang van insecten-flora-fauna in onze woonomgeving'.